

Kuntoutuksen tutkimusseminaari 2023 – Kuntoutus paikallaan ja liikkeessä

KUNTOUTUKSEN TUTKIMUSSEMINAARI 23.3.2023 ABSTRAKTIT

Toimittanut:

Hiekkala S

Jeglinsky-Kankainen I

Juvonen-Posti P

Karhula M

Kippola-Pääkkönen A

Melkas S

Poutiainen E

Rajavaara M

Salminen A-L

Savinainen M

Kuntoutuksen tutkimus- ja
kehittämissyhdystys KUTKE ry
www.kutke.fi

OYS | OULUN
YLIOPISTOLLINEN
SAIRAALA

Kuntoutuksen tutkimusseminaarin suunnittelusta ja ohjelman valmistelusta on vastannut Kutke ry:n tieteellinen toimikunta ja järjestelytoimikunta:

Sinikka Hiekkala (pj ja siht.), Invalidiliitto
Ira Jeglinsky-Kankainen, Arcada
Pirjo Juvonen-Posti, Työterveyslaitos
Maarit Karhula, Kela
Anu Kippola-Pääkkönen, LapinAMK
Susanna Melkas, HUS
Erja Poutiainen, Kuntoutussäätiö
Marketta Rajavaara, Helsingin yliopisto, Kela
Anna-Liisa Salminen, Kela
Minna Savinainen, Varma

Kiitämme OYS kuntoutuksen palvelukeskusta tutkimuseminaarin tukemisesta ja Kutke ry:n rahastonhoitaja Sirkku Lindstamia viestinnästä, ilmoittautumisten ja rahaliikenteen hoitamisesta.

Julkaisija: Invalidiliitto
Copyright

Invalidiliiton julkaisu R. 30., 2023
ISBN 978-952-5548-78-5
ISSN 1457-2540

ALKUSANAT

Miten kuntoutus löytää uuden paikkansa muuttuvassa yhteiskunnassa? Pysytkö mukana muutoksessa ja sen tutkimuksessa? Kuntoutuksen lainsäädäntö ja järjestäminen uudistuvat, koulutusta ja tutkimusta kehitetään ja kuntoutumisen edellytyksiä vahvistetaan. Kuntoutuksen tutkimuksessa kuntoutuja on siirtynyt tutkimuskohteesta tutkimuksen osallistujaksi, ja vaikuttavuuden ohella kysytään implementaatio- ja taloudellista tutkimusta. Monialaisuutta haetaan niin tutkimuksessa kuin käytännöissäkin.

Kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämissyhdistys Kutke ry:n tarkoituksena on edistää kuntoutumista palvelujärjestelmiä kehittämällä, edistää kuntoutuksen alan toimijoiden ja ammattilaisten yhteistyötä, toimia asiantuntija- ja yhteistyöelimenä tutkimus-, koulutus- ja kehittämistyössä sekä edistää kuntoutuksen monitieteellistä tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tällä kertaa kuntoutuksen tutkimusseminaari järjestetään Oulussa. Edellisen kerran seminaari on järjestetty muualla kuin Helsingissä vuonna 2007, jolloin Kuntoutus ja elämänlaatu -teemainen kuntoutuksen tutkimusseminaari pidettiin Rovaniemellä. Muutoin seminaari on pidetty Helsingissä pois lukien edellinen seminaari Kuntoutus työelämän käännekohtassa, joka pidettiin vuonna 2021 webinaarina. Tälläkin kertaa osallistujia on myös etäyhteyden päässä.

Seminaarin key note -esitykset käsittelevät kuntoutuksen monialaisuutta koulutuksen ja tutkimuksen näkökulmista, kustannusvaikuttavuuden ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä kuntoutustutkimuksissa sekä implementointitutkimusta. Ohjelmaan sisältyy myös kolme rinnakkaisessiota. Ne koostuvat lyhyistä suullisista esityksistä, joihin hyväksymme 26 tieteellistä tutkimusabstraktia.

Seminaari tarjoaa katsauksen alan tuoreimpaan tutkimustietoon. Korona-aika teki seminaaristamme webinaarin, mutta etätyövälineet, sen lisäksi että ne toimivat etäkuntoutuksessa, antavat hyvä puitteet myös tämän seminaarin toteutukseen. Haastamme teitä osallistumaan aktiivisesti keskusteluun esimerkiksi keskustelupalstalla ja puheenvuoroilla. Tehdään yhdessä hieno seminaari työn äärellä.

Kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämissyhdistys Kutke ry järjestää ainoana Suomessa valtakunnallista kuntoutuksen tutkimukseen keskittyvää seminaaria, tällä kertaa yhteistyössä OYS kuntoutuksen palvelukeskuksen kanssa.

Toivotamme kaikki lämpimästi tervetulleiksi kuntoutuksen tutkimusseminaariin 2021!

Susanna Melkas

Kutke ry:n puheenjohtaja

Sinikka Hiekkala

Kutke ry:n tieteellisen toimikunnan puheenjohtaja

SISÄLLYS

Alkusanat	3
Ohjelma	6
Kuntoutuksen monialaisuus koulutuksen näkökulmasta.....	8
Research on cost-effectiveness in rehabilitation.....	9
Kokemusasiantuntijat tutkimuksessa.....	10
Kuntoutuksen monialaisuus tutkimuksen näkökulmasta.....	11
Kuntoutuksen alueelle tarvitaan monipuolista implementaatio-tutkimusta.....	12
Sessio 1..	
Sessio 1.1 Ammatillinen kuntoutus työkyvyn tuen suunnitelmissa	13
Sessio 1.2 Varusmiesten kevennetty ammatillisen kuntoutuksen selvittely.....	14
Sessio 1.3 Työhön kytkeytyvän kuntoutuksen toimenpanoa estävät ja edistävät tekijät työpaikoilla	15
Sessio 1.4 Työhön liittyvän kuntoutuksen tukeminen työpaikalla: kyselyn kehittäminen ja rakenne.....	16
Sessio 1.5 Yksilöllisyyden ja vertaistuen toteutuminen Kelan ammatillisessa Taito-kuntoutuksessa.....	17
Sessio 1.6 Etänä toteuttavat työterveysneuvottelut – kokemuksia käytännön järjestelyistä ja vuorovaikutuksesta.....	18
Sessio 1.7 Uuden työmenetelmän juurtumisen mahdollistajat ja estäjät.....	19
Sessio 1.8 Lapin työnantajien näkemyksiä osatyökykyisten henkilöiden palkkaamiseen.....	20
Sessio 2.	
Sessio 2.1 Kelan LAKU-perhekuntoutuksen toimeenpano ja toteutus ammattilaisten arvioimana.....	21
Sessio 2.2 Matalan kynnyksen kuntoutuksesta tukea nuorelle – tutkimus NUOTTI-valmennuksen toteutumisesta.....	22
Sessio 2.3 Nuoren toimintakyvyn arviointi ja harkinta Kelan NUOTTI-valmennuksessa.....	23
Sessio 2.4 Nuorten aikuisten moniammatillisen neuropsykiatrisen Oma väylä -kuntoutuksen ydinelementit ammattilaisten kuvaamina.....	24
Sessio 2.5 Nature-based intervention for depression.....	25
Sessio 2.6 Kelan kuntoutukseen ohjaamista rajoittavia ja edistäviä tekijöitä ammattilaisten näkökulmasta esimerkkinä kuntoutuspsykoterapia ja työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus.....	26
Sessio 2.7 Mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden työllistymisen tukeminen: alustavia tuloksia IPS Sijoita ja valmenna -työhönvalmennuksen arviointitutkimuksesta.....	27
Sessio 2.8 Vertailututkimus mielenterveyskuntoutujien työ- ja toimintakyvyn yhteydestä työllistymiseen 12 kk:n seurannassa – IPS vs. Perinteinen ammatillinen kuntoutus.....	28
Sessio 2.9 Osallisuus ja toimijuus IPS-kuntoutuksessa.....	29

Sessio 3.

Sessio 3.1 Kuntoutuksen merkitys kehitysvammaisen lapsen yhdenvertaiselle osallisuudelle varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintaympäristöissä.....	30
Sessio 3.2 "Ei se Kela niin paha olekaan" – Kelan ja erikoissairaanhoidon yhteistyön kehittäminen Kela sairaalassa -projektissa.....	31
Sessio 3.3 Omaishoitajista onnistuttiin muodostamaan varsin vertailukelpoiset ryhmät etäkuntoutuksen vaikuttavuus -tutkimuksessa.....	32
Sessio 3.4 Etäkuntoutuksen toteutuksessa ja toimivuudessa eroja asiakasryhmien välillä.....	33
Sessio 3.5 Prokuntoutus -opinnoilla uutta kuntoutusosaamista työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin.....	34
Sessio 3.6 Kuntoutuksen ammattilaisten koulutustoiveet hyvinvointialueen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta.....	35
Sessio 3.7 Järjestelmälliset kirjallisuuskatsaukset fysioterapian vaikuttavuudesta ja merkityksellisyydestä aivoverenkiertohäiriö- ja multippelisklerosikuntoutujilla. Kävelyn ja tasapainon meta-analyysit sekä koetun fysioterapian merkityksellisyyden metasynteetit.....	36
Sessio 3.8 Fysioterapian merkityksellisyys ms-kuntoutujille, järjestelmälliset kirjallisuuskatsaukset ja metasynteesi.....	37
Sessio 3.9 Fysioterapian merkityksellisyys avh-kuntoutujille, järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus ja metasynteesi.....	38
Hakemisto	39

OHJELMA

Kuntoutuksen tutkimusseminaari 2023 – Kuntoutus paikallaan ja liikkeessä

- 9.30 **Seminaarin avaus**
Sinikka Hiekkala, tieteellisen toimikunnan puheenjohtaja, KUTKE ry
Anne Saari, palvelualuejohtaja, OYS
- 9.45 **Kuntoutuksen monialaisuus koulutuksen näkökulmasta**
Marja Mikkelsson, kuntoutuksen professori, Helsingin yliopisto
- 10.30 **Research on cost-effectiveness in rehabilitation**
Laura Ternent (virtuaalisesti), senior lecturer and health economist,
Population Health Sciences Institute, Newcastle University
- 11.15 **Keskustelu esityksistä**
- 11.45 **Lounastauko omakustanteisesti**
- 12.45 **Suulliset esitykset rinnakkaissessioissa, puheenjohtajat:**
Sessio 1: Pirjo Juvonen-Posti ja Anu Kippola-Pääkkönen (Sali 10)
Sessio 2: Minna Savinainen ja Maarit Karhula (Sali 9)
Sessio 3: Susanna Melkas ja Ira Jeglinsky-Kankainen (Sali 8)
- 14.15 **Kahvitarjoilu**
- 14.45 **Kokemusasiantuntijat tutkimuksessa**
Anni Täckman, puheenjohtaja, Selkäydinvammaiset Akson ry
- 15.05 **Kuntoutuksen monialaisuus tutkimuksen näkökulmasta**
Susanna Melkas, neurologisen kuntoutuksen apulaisprofessori, Helsingin yliopisto
- 15.40 **Kuntoutuksen alueelle tarvitaan monipuolista implementaatio-tutkimusta**
Riitta Seppänen-Järvelä, johtava tutkija, Kela
- 16.15 **Keskustelua esityksestä**
- 16.30 **Loppusanat**, Sinikka Hiekkala, tieteellisen toimikunnan puheenjohtaja, KUTKE ry

Rinnakkaisessioiden ohjelma klo 12.45–14.15

Sessio 1. Puheenjohtajat Pirjo Juvonen-Posti ja Anu Kippola-Pääkkönen

- 1 Mirrka Vuorento ym. Ammatillinen kuntoutus työkyvyn tuen suunnitelmassa
- 2 Anne Lamminpää ym. Varusmiesten kevennetty ammatillisen kuntoutuksen selvittely
- 3 Sanna Sihvonen ym. Työhön kytkeytyvän kuntoutuksen toimenpanoa estävät ja edistävät tekijät työpaikoilla
- 4 Katriina Hyvönen. Työhön liittyvän kuntoutuksen tukeminen työpaikalla: Kyselyn kehittäminen ja rakenne
- 5 Outi Alakärppä ym. Yksilöllisyyden ja vertaistuen toteutuminen Kelan ammatillisessa Taito-kuntoutuksessa
- 6 Erja Sormunen ja Sanna Pesonen. Etänä toteuttavat työterveysneuvottelut – kokemuksia käytännön järjestelyistä ja vuorovaikutuksesta
- 7 Kirsi Unkila ja Minna Savinainen. Uuden työmenetelmän juurtumisen mahdollistajat ja estäjät
- 8 Anu Kippola-Pääkkönen ym. Lapin työnantajien näkemyksiä osatyökykyisten henkilöiden palkkaamiseen

Sessio 2. Puheenjohtajat Minna Savinainen ja Maarit Karhula

- 1 Tiina Lautamo ym. Kelan LAKU-perhekuntoutuksen toimeenpano ja toteutus ammattilaisten arvioimana
- 2 Ismo Ukkola ja Riitta Seppänen-Järvelä. Matalan kynnyksen kuntoutuksesta tukea nuorelle – tutkimus NUOTTI-valmennuksen toteutumisesta
- 3 Ismo Ukkola ja Riitta Seppänen-Järvelä. Nuoren toimintakyvyn arviointi ja harkinta Kelan NUOTTI-valmennuksessa
- 4 Hennariikka Heinijoki ym. Nuorten aikuisten moniammatillisen neuropsykiatrisen Oma väylä -kuntoutuksen ydinelementit ammattilaisten kuvaamina
- 5 Jane-Veera Paakkolanvaara ym. Nature-based intervention for depression
- 6 Ismo Ukkola ym. Kelan kuntoutukseen ohjaamista rajoittavia ja edistäviä tekijöitä ammattilaisten näkökulmasta esimerkkinä kuntoutuspsykoterapia ja työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus
- 7 Noora Sipilä ja Kaija Appelqvist-Schmidlechner. Mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden työllistymisen tukeminen: alustavia tuloksia IPS Sijoita ja valmenna -työhönvalmennuksen arviointitutkimuksesta
- 8 Minna Savinainen ja Auli Airila. Vertailututkimus mielenterveyskuntoutujien työ- ja toimintakyvyn yhteydestä työllistymiseen 12 kk:n seurannassa – IPS vs. Perinteinen ammatillinen kuntoutus
- 9 Minna Savinainen ja Tuomo Perälä. Osallisuus ja toimijuus IPS-kuntoutuksessa

Sessio 3. Puheenjohtajat Susanna Melkas ja Ira Jeglinsky-Kankainen

- 1 Annastiina Vesterinen ym. Kuntoutuksen merkitys kehitysvammaisen lapsen yhdenvertaiselle osallisuudelle varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintaympäristöissä
- 2 Sonja Tuomisto ja Sari Miettinen. ”Ei se Kela niin paha olekaan” – Kelan ja erikoissairaanhoidon yhteistyön kehittäminen Kela sairaalassa -projektissa
- 3 Johanna Nuojua ja Saija Karinkanta. Omaishoitajista onnistuttiin muodostamaan varsin vertailukelpoiset ryhmät etäkuntoutuksen vaikuttavuus -tutkimuksessa
- 4 Tuija Partanen ym. Etäkuntoutuksen toteutuksessa ja toimivuudessa eroja asiakasryhmien välillä
- 5 Heidi Ruotsalainen ym. Prokuntoutus-opinnoilla uutta kuntoutusosaamista työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin
- 6 Heidi Ruotsalainen ym. Kuntoutuksen ammattilaisten koulutustoiveet hyvinvointialueen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta
- 7 Tuulikki Sjögren ym. Järjestelmälliset kirjallisuuskatsaukset fysioterapian vaikuttavuudesta ja merkityksellisyydestä AVH- ja MS-kuntoutujilla. Kävelyn ja tasapainon meta-analyysit sekä koetun fysioterapian merkityksellisyden metasynteetit
- 8 Tuulikki Sjögren ym. Fysioterapian merkityksellisyys MS-kuntoutujille, järjestelmälliset kirjallisuuskatsaukset ja metasynteesi
- 9 Hilka Korpi ym. Fysioterapian merkityksellisyys AVH-kuntoutujille, järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus ja metasynteesi

KUNTOUTUKSEN MONIALAISUUS KOULUTUKSEN NÄKÖKULMASTA

Marja Mikkelsson, LT, ylilääkäri, Kuntoutuksen lääkäripalvelut, Päijät-Sote; Kuntoutuksen professori, Helsingin yliopisto.

LL 1985, fysiatrian el 1994, erityispätevyudet kivunhoito ja kuntoutus. LT 1999. Dosentti (TY) 2005. Julkaisuja mm. lasten ja nuorten tule-kipujen epidemiologiasta, kylmähoidosta sekä AVH- ja lonkkamurtumakuntoutuksen hoitoketjuista.

Tiivistelmä

Kuntoutukselle on keskeistä eri ammattilaisten toimiminen yhdessä kuntoutujalähtöisesti joko yhteisillä kompetenssialueilla tai yhdistämällä osaamista ja ylittäen ammattirajat. Moniammatillinen / monialainen kuntoutus on todettu vaikuttavaksi esimerkiksi aivoverenkiertohäiriötä sairastavien kuntoutuksessa, lonkkamurtumakuntoutuksessa ja pitkittyneen selkävun kuntoutuksessa.

WHO:n v. 2010 julkaisemassa raportissa peräänkuulutettiin monialaisuuden/moniammatillisuuden näkymistä terveydenhuollon parissa työskentelevien koulutuksessa. Ammattien väliseen yhteistyöhön koulutettu henkilöstö pystyy optimoimaan terveyspalveluja ja parantamaan sen tuloksia. WHO:n kyselyssä 1,6–16 % eri ammattien opiskelijat saivat ammattien välistä koulutusta.

Kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisfoorumin väliraportissa V. 2021 on kuvattu sosiaali- ja terveysalan koulutuksen nykytilaa kuntoutuksen näkökulmasta. Kuntoutuksen parissa työskentelevät edustavat eri tieteenaloja, kuten lääke-, hoito-, terveys-, liikunta-, sosiaali-, ja käyttäytymistieteen aloja. Monialainen koulutus ja oppiminen edistäisivät työelämän tarpeita.

Suomessa on tehty jonkin verran kuntoutuksen koulutuksen monialaista yhteistyötä yliopistojen sisällä, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä sekä ammattikorkeakoulujen sisällä että välillä. Osa opintokokonaisuuksista on ollut valinnaisia eivätkä siten tavoita kaikkia opiskelijoita. Monialaisen oppimisen tarve on tunnistettu, mutta haasteena ovat esimerkiksi tiukat opintosuunnitelmat ja opetuksen aikataulutus eri alojen välillä.

RESEARCH ON COST-EFFECTIVENESS IN REHABILITATION

Laura Ternent, PhD, senior lecturer and health economist, Newcastle University

Dr Laura Ternent is a Senior Lecturer in Health Economics based at Newcastle University. Laura is the Deputy Lead for the Health Economics Group and the Deputy Director of the National Institute for Health Research (NIHR) Research Design Service. Laura has over 20 years of experience in both applied and methodological health economics research, with a focus on economic evaluation of complex interventions.

Abstract

Dr Ternent's presentation will focus on methods of economic evaluation in rehabilitation, with a particular focus on the economic evaluation conducted alongside the NIHR RATULS trial (Economic evaluation of robot assisted training versus an enhanced upper limb therapy programme or usual care for patients with moderate or severe upper limb functional limitation due to stroke), the strengths and limitations of previous economic evaluations in rehabilitation and suggestions for further research and methods development.

KOKEMUSASIAANTUNTIJAT TUTKIMUKSESSA

Anni Täckman, Tradenomi, puheenjohtaja, Selkäydinvammaiset Akson ry

Anni Täckman, Helsinkiläistynyt Porilainen, BBA, järjestöpäällikkö ja vaikuttamis- sekä järjestötoiminnan ammattilainen. Vahva tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja läpinäkyvyyden kannattaja sekä vammaisoikeuksien puolustaja.

Tiivistelmä

Kokemusasiantuntijoiden käyttö tutkimuksessa hyödyttää tutkijoita, tutkimuksen kohderyhmää ja tutkimuksen onnistumista. Osallistamalla ja ottamalla kohderyhmän eli tutkittavan ryhmän edustajia mukaan tutkimuksen jo suunnittelun alkuvaiheessa, voidaan varmistaa, että tutkimus tulee palvelemaan mahdollisimman hyvin tarkoitukseen ja tuomaan esille kohderyhmän kannalta relevanttia tietoa.

FinSCI -tutkimuksen idea ja tarve tuli järjestöltä, että Suomeen tarvitaan kattavaa tutkimusta selkäydinvammaisten tilasta. Alusta alkaen oli selvää, että tutkimusryhmään tarvitaan mukaan kohderyhmän edustaja ja asiantuntija. Kohderyhmän edustaja tuo erityistä näkemystä selkäydinvammasta ja varmistaa omalla ammattitaidollaan sekä kokemuksellaan tietojen oikeellisuuden. Kohderyhmän edustajan mukaan ottaminen tutkimukseen täyttää YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 4. artiklan, joka velvoittaa osallistamaan ja kuulemaan vammaisia henkilöitä ja/tai heidän edustamaansa järjestöä tutkimuksen prosessissa - "Nothing about us without us".

Kokemusasiantuntija oli kiinteä osa tutkimusryhmää koko tutkimuksen ajan. Hän oli kiinteä linkki tutkimusryhmän sekä kohderyhmän ja kohderyhmää edustavan järjestön välillä. Kokemusasiantuntija tarjosi arvokasta tietoa tutkimusryhmälle kohderyhmän tarpeista.

Kokemusasiantuntijan käyttö tutkimuksen suunnitteluvaiheesta loppuun asti on erittäin tärkeää tutkimuksen onnistumisen kannalta. Kokemusasiantuntijan avulla tutkimusryhmä voi varmistaa, että tutkittava aihe on tarkoituksenmukainen ja palvelee kaikkia osapuolia mahdollisimman hyvin.

KUNTOUTUKSEN MONIALAISUUS TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMASTA

Susanna Melkas, LT, neurologisen kuntoutuksen apulaisprofessori, Helsingin yliopisto

Susanna Melkas on toiminut ylilääkärinä HUS Neurokeskuksessa ja neurologisen kuntoutuksen apulaisprofessorina Helsingin yliopistossa. Tällä hetkellä hän toimii aluehallintoylilääkärinä Lounais-Suomen aluehallintovirastossa. Hänen tutkimustyössään keskeisiä aiheita ovat aivojen pienten suonten tauti, aivovammat ja kuntoutus.

Tiivistelmä

Kuntoutuksen tutkimuksen tilannekatsauksessa todettiin äskettäin, että kuntoutusaiheisia väitöskirjoja valmistuu Suomessa monista eri tiedekunnista: eniten lääketieteellisistä tiedekunnista, toiseksi eniten valtio- ja yhteiskuntatieteellisistä tiedekunnista, ja lisäksi esimerkiksi terveystieteen, humanististen tieteiden, teknillisten tieteiden, liikuntatieteen, kasvatustieteen, käyttäytymistieteen, metsätaloustieteen, hallintotieteen ja taiteen alalta. Yhteensä vuosittain valmistuu yhteensä noin parikymmentä kuntoutusalan väitöskirjaa.

Mutta kuinka monella kuntoutuksen alan väitöskirjatutkijalla on ohjaajia useammasta kuin yhdestä tiedekunnasta? Entä miten tutkimuksen monialaisuutta toteutetaan ammattikorkeakouluissa ja muilla tahoilla tehtävässä tutkimuksessa: valtion tutkimustoiminnassa, sosiaalivakuutuslaitoksissa ja alan järjestöissä?

Monialaisuus tutkimuksessa tarkoittaa monitieteellisyyttä, mutta laajemmin katsottuna se tarkoittaa tutkimuksen ja kehittämisen yhteistyötä, ja vielä laajemmin tutkimus- ja kehittäjäyhteisöjen ja yritysten välistä yhteistyötä.

Monialaisuus tutkimuksessa tarkoittaa myös verkostoitumista. MOKUVE edistää yliopistojen välistä yhteistyötä kuntoutuksen tutkimuksessa ja koulutuksessa, ja ammattikorkeakouluissa vastaava verkosto on Kuntoutuksen osaamiskeskittymä. On myös useita muita kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämistoiminnassa toimivia verkostoja ja verkostomaisesti toimivia yhdistyksiä, näiden joukossa KUTKE ry. Lähitulevaisuuden tavoite on muodostaa kuntoutuksen asiantuntijaverkostoista yksi yhtenäinen kattoverkosto.

Verkostoituminen on monialaisuuden ehto, ja yhtenäisestä verkostosta on etua kansalliselle ja kansainväliselle tutkimusyhteistyölle ja myös yrityksiin suuntautuvalla yhteistyöllä.

KUNTOUTUKSEN ALUEELLE TARVITAAN MONIPUOLISTA IMPLEMENTAATIO-TUTKIMUSTA

Riitta Seppänen-Järvelä, VTT, tutkimuspäällikkö, Kela

Riitta Seppänen-Järvelä Valt.tri., dosentti toimii tutkimuspäällikkönä Kelan tutkimusyksikössä. Hänen tutkimusalueensa liittyy kuntoutuspalveluiden toimeenpanoon, kehittämiseen ja arviointiin. Hän on johtanut ja koordinoinut laajoja hankekokonaisuuksia Kelan tutkimusyksikössä, kuten Muutos I-hanketta (2015–2019), jossa tutkittiin Kelan kuntoutuksen muutosten vaikutuksia asiakkaille. Käynnissä oleva Muutos II-hanke koskee Kelan kuntoutuksen järjestämistä koskevia uudistuksia, kuten rekisteröitymismenettelyä. Hänen asiantuntemusalueitaan ovat erityisesti arviointi- ja implementaatiotutkimus, monimenetelmällisyys sekä laadulliset tutkimusmenetelmät.

Tiivistelmä

Riitta Seppänen-Järvelä pohtii esityksessään ”Kuntoutuksen alueella tarvitaan monipuolista implementaatiotutkimusta” miksi implementaatiotutkimus on ajankohtaista juuri nyt. Hän avaa implementaation ja implementoinnin tutkimuksen ja käytännön rajapintaa sekä keskustelee tutkimusalan käsitteistä ja piirteistä. Esityksessä tarkastellaan implementaatio/implementointitutkimuksen viitekehyksiä ja niiden roolia tutkimuksessa. Lisäksi keskustellaan Implementaatiotutkimuksen eräistä keskeistä tulokulmista, kuten ydinelementeistä ja implementointistrategioista. Lopuksi summeerataan niitä tarpeita, joita monipuolisen implementaatiotutkimuksen vahvistamiseen liittyy.

SESSIO 1.

Puheenjohtajat Pirjo Juvonen-Posti ja Anu Kippola-Pääkkönen

SESSIO 1.1 AMMATILLINEN KUNTOUTUS TYÖKYVYN TUEN SUUNNITELMISSA

Vuorento Mirrka (1), Unkila Kirsi (1), Hakumäki Laura (1), Juvonen-Posti Pirjo (1)

1. Työterveyslaitos

Johdanto Työkykyohjelman (2019–2023) tavoitteena oli kehittää työkyvyn tuki ja tuetun työllistymisen menetelmät osaksi tulevaisuuden sote-keskusta. Kohderyhmänä olivat työelämän ulkopuolella olevat osatyökykyiset. Kehittämistyötä tehtiin 22 hankkeessa, joista 21:ssä asiakastyössä oli tarkoitus ottaa käyttöön työkyvyn tuen suunnitelmat. Työkykyohjelmassa ei määritelty työkyvyn tuen suunnitelman sisältöä tai muotoa. Työkykyohjelman hakuopas ei määritellyt työkyvyn tuen suunnitelman sisältöä. Tarkastelemme, miten ammatillisen kuntoutuksen suunnittelu on kuvattu työkyvyn tuen suunnitelmissa.

Menetelmät Dokumenttiaineiston muodostavat Työkykyohjelman alueellisissa hankkeissa asiakkaille laaditut työkyvyn tuen suunnitelmat (n=47). Suunnitelmia kerättiin kolme kertaa toukokuun 2021 toukokuun 2022 välisenä aikana. Suunnitelmia saatiin 13 hankkeelta, jotka tekivät asiakastyötä. Suunnitelmat muodostavat poikkeikkausaineiston. Dokumenttiaineisto analysoitiin tutkimuskysymyksiin pohjautuvan temaattisen sisällönanalyysin menetelmin Atlas.ti-ohjelman avulla.

Tulokset Työkyvyn tuen suunnitelmissa asiakkaiden keski-ikä oli 48,6 vuotta, miehiä oli 56 % ja naisia 46 %. Aineistosta tunnistettiin kolmenlaisia suunnitelmia: työurasuunnitelmat, niukka työkyvyn tuen suunnitelma ja käyntikirjaus. Pääosin suunnitelmat sisälsivät tiedon asiakkaan tavoitteesta, mutta ammattialaan, työllistymiseen ja työnhakuun liittyvät tavoitteet oli kuvattu varsin yleisellä tasolla. Suunnitelmissa painottui ohjaaminen sairaanhoidon palveluihin ja työ- ja toimintakyvyn arviointitoimenpiteisiin. Näiden rinnalla ei kuitenkaan kuvattu ammatillisen kuntoutuksen tai työuran edistämistoimenpiteitä. Kuntoutumisen koordinoitiin ja seurantaan liittyviä kirjauksia oli niukasti. Ammatillisen kuntoutuksen suunnittelua käynnistettiin usein vasta, kun asiakkaan palvelut olivat edenneet sairaanhoidossa tai työ- ja toimintakykyä oli arvioitu.

Johtopäätökset Työttömät henkilöt eivät ole ohjautuneet sairaanhoidon ja kuntoutuksen palveluihin niin usein kuin olisi ollut tarve. Työkyvyn tuen suunnitelmissa tämä näkyi ohjaamisena sairaanhoitoon ja työ- ja toimintakyvyn selvityksiin. Ammatillisen kuntoutumisen ohjaus voisi kuitenkin käynnistyä samanaikaisesti terveydentilan selvittyjen kanssa. Työkyvyn tuen suunnitelman tehtävää, rakennetta ja sisältöä on selkiytettävä, jotta henkilö voisi sitä käyttää oman kuntoutumisen, työurasuunnittelunsa ja työllistymisensä tukena.

Asiasanat: työkyky, ammatillinen kuntoutus, kuntoutustarpeen arviointi, monialainen palvelu, dokumenttiaineisto, laadullinen tutkimus

SESSIO 1.2 VARUSMIESTEN KEVENNETTY AMMATILLISEN KUNTOUTUKSEN SELVITTELY

Lamminpää Anne (1), Länkelä Sanna (1), Finne Susanna (2), Pekkonen Mika (2)

1. Valtiokonttori, 2. Verve Vakuutus kuntoutus

Johdanto Varusmiespalveluksen suorittaa Suomessa vuosittain noin 21 000 henkilöä. Vapaaehtoisen palveluksen suorittavia naisia on noin 1100. Valtiokonttori (VK) toimii varusmiesten vakuutuslaitoksena. Korvausten piiriin kuuluvat palveluksesta aiheutuneet tapaturmat ja sairaudet tai niiden pahenemiset. Ammatillisen kuntoutuksen tarpeen selvittäminen on vakuutuslaitoksen lakisääteinen velvollisuus viimeistään 3kk sisällä, mutta varusmiesten osalta arvioimme kuntoutustarvetta viimeistään 2kk sisällä. VK tavoite on toimia viiveettä ja oikea-aikaisesti, kun havaitsemme mahdollisen riskin työhön tai opiskeluun palaamisessa korvattun vamman tai sairauden johdosta nopean kuntoutussuunnitelman käynnistymiseksi.

Olemme yhteistyössä (VK, Verve) kehittäneet kevennetyn kuntoutus selvityksen. Palvelun tavoitteena on aikaistaa asepalveluksessa lievästi vahingoittuneiden tai palveluksen keskeyttäneiden nuorten syrjäytymisen ehkäisyä ja turvata tulevaisuuden ansaintakyky.

Menetelmät VK ohjaa palveluksessa loukkaantuneet tai sairastuneet varusmiehet kevennettyyn ammatillisen kuntoutuksen selvittelyyn Verve Vakuutus kuntoutukseen, kun kyse on lievemmästä korvattavasta vammasta tai sairaudesta tai niiden pahenemasta ja työkyvyttömyys uhkaa pitkittyä. Arvioimme palvelun tarvetta myös palveluksen keskeyttäneiden osalta. Tavoite on viiveettä tukea, varmistaa ja nopeuttaa varusmiehen paluuta työhön tai opiskeluun.

Arvioimme tässä selvityksessä kuntoutuksen oikea-aikaisuutta, vaikuttavuutta ja tulevaisuuden näkymiä swot (vahvuudet, heikkoudet, uhat ja mahdollisuudet) analyysin mukaisesti.

Tulokset Kevennettyyn kuntoutus selvitykseen on vuosina 2017–2022 ohjattu 80 varusmiestä. Palvelumuotoina on ollut ohjauksellinen tuki ja neuvonta koulutukseen ja työelämään kiinnittymisen tueksi. Mikäli kuntoutuksen kevennetyn selvityksen aikana ilmenee, että korvattu vamma tai sairaus estää aiempaan työhön tai opintoihin paluun, voi kuntoutustoimet jatkua varsinaisena ammatillisena kuntoutuksena mm. uudelleen koulutuksena. Mikäli korvattavuutta itse palvelukseen ei ole ohjataan varusmies oikean sosiaalivakuutuksen palvelun piiriin, kuten Kelalle tai työvoimahallintoon.

Kevennetyllä kuntoutus selvityksellä on tavoitettu myös sellaisia varusmiespalveluksen keskeyttäneitä, joiden vamman rajoite on suhteellisen pieni. Palvelumuoto on lisännyt ohjauksellista tukea lievemmissä tapauksissa.

Johtopäätökset Oikea-aikainen ohjaus ja toimijoiden tiivis yhteistyö tukee nuorta takaisin opintojen, työn tai oikean palvelupolun äärelle. Kehitetyllä kuntoutus palvelulla saadaan tehokkuutta kuntoutus asian selvittelyyn, kun ohjaus- ja tukipalveluita aikaistetaan ja tiivistetään joustavasti yhteistyössä. Arvioimme, että 20–30 varusmiestä vuosittain hyötyy yksilöllisestä palveluohjauksellisesta tuesta löytääkseen paikkansa arjessa ja työelämässä.

Avainsanat: Asepalvelus, kuntoutus, varhaiskuntoutus, työhön paluu, työkyky

SESSIO 1.3 TYÖHÖN KYTKEYTYVÄN KUNTOUTUKSEN TOIMENPANOJA ESTÄVÄT JA EDISTÄVÄT TEKIJÄT TYÖPAIKOILLA

Sihvonen Sanna (1), Tammelin Mia (2), Henriksson Mikko (3), Holopainen Riikka (4), Paukkunen Maija (4), Juonen-Posti Pirjo (3)

1. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2. Tampereen yliopisto, 3. Työterveyslaitos, 4. Oulun yliopisto

Johdanto Työhön kytkeytyvän kuntoutuksen onnistumisen edellytyksenä on aikaisempaa tiiviimpi yhteistyö eri toimijoiden välillä. Sen toimeenpanon tukemiseen ja tutkimukseen on kiinnitetty liian vähän huomiota, vaikka työurien pidentäminen on ollut vuosikymmeniä yhteiskunnallisena tavoitteena. Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamassa Työhön kytkeytyvä kuntoutus työurien pidentäjänä -kehittämishankkeessa (2020–2023) tuettiin työpaikkoja heidän valitsemiensa muutostavoitteiden toteuttamisessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia työhön kytkeytyvän kuntoutuksen toimeenpanoa edistäviä ja estäviä tekijöitä muutostavoitteita kohti työskennelleet työpaikat kohtasivat.

Menetelmät Käytimme aineistona kehittämishankkeessa tuotettua haastatteluaineistoa. Hankeyhteistyöhön osallistuneet työpaikat haastateltiin noin puoli vuotta työpaikkakohtaisen muutosprosessin aloittamisen jälkeen. Yhteensä 15 henkilöä kuudelta eri työpaikalta osallistui verkkokokousyhteydellä 9/21–2/22 toteutettuihin ryhmähaastatteluihin. Haastatteluun osallistui kultakin työpaikalta 2–6 henkilöä, ammattinimikkeiltään HR- asiantuntijoita, hallintopäälliköitä, lähiesihenkilöitä, yksikön, organisaation tai toimipaikan ylintä johtoa. Aineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällön analyysillä.

Tulokset Alustavien tulosten perusteella löysimme muutostavoitetta edistäneitä ja estäneitä tekijöitä seuraavissa teemoissa: Toimeenpanoa nähtiin edistäneen (1) toimipaikkaan ja organisaatioon liittyvät tekijät (organisaation kulttuuri ja toimintatavat, mm. yhteistyökäytännöt, tiedotus, toimeenpanon seuranta ja fasilitointi sekä prosessin vaiheistaminen), (2) roolit, asenteet ja osaaminen (toimijatahojen sitoutuminen tavoitteeseen, esihenkilöiden osaaminen), ja (3) muutostavoitteeseen liittyvät tekijät (muutostavoitteen näkeminen tärkeänä, konkretisointi, oikea-aikaisuus). Toimeenpanoa nähtiin estäneen niin ikään (1) toimipaikkaan ja organisaatioon liittyvät tekijät (vaikeus ottaa vaikeat asiat puheeksi, organisaatiokulttuuri, resurssien puute), (2) roolit, asenteet ja osaaminen (vastuun sijoittaminen vain yhdelle toimijalle, esihenkilöiden/johdon vaihtuminen), (3) muutostavoitteeseen liittyvät tekijät (muutosta ei nähdä tarpeelliseksi, kyseenalaistaminen, työskentelytavat) ja (4) tilannesidonaiset tekijät (mm. koronapandemia, etätyö).

Johtopäätökset Kohdatuista haasteista huolimatta työpaikat kokivat saaneensa edistettyä muutostavoitteitaan. Ammattilaisten kannattaa kiinnittää huomiota työhön kytkeytyvän kuntoutuksen systemaattiseen toimeenpanon tukeen tunnistamalla esteet ja auttamalla työpaikkoja niiden ylittämässä.

Avainsanat: Työhön kytkeytyvä kuntoutus, yhteistoiminta, toimeenpanon tukeminen, työterveysyhteistyö, työkykyjohtaminen, työkyvyn tukeminen, haastattelututkimus

SESSIO 1.4 TYÖHÖN LIITTYVÄN KUNTOUTUKSEN TUKEMINEN TYÖPAIKALLA: KYSELYN KEHITTÄMINEN JA RAKENNE

Hyvönen Katriina (1), Ruotsalainen Heidi (2), Sihvonen Sanna (1), Nummi Tapio (3), Tanttua Anja (1) ja Pehkonen Irmeli (4)

1. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2. Oulun ammattikorkeakoulu, 3. Tampereen yliopisto, 4. Työterveyslaitos

Johdanto Tutkimuksessa tarkastelemme kyselyä, jolla selvitettiin, miten työpaikan työkykyjohtaminen tukee työhön liittyvän kuntoutuksen toteuttamista työpaikalla. Kysely koostuu neljästätoista väittämästä liittyen muun muassa esihenkilötyöhön, työhön kytkeytyvän kuntoutuksen toimintamalleihin ja työterveysyhteistyöhön. Esittelemme työkykyjohtamisen kyselyn psykometrisiä ominaisuuksia, kuten kyselyn rakenteen validiteettia, reliabiliteettia ja erottelukykä eri työpaikkojen välillä. Lisäksi tutkimme, miten työntekijään liittyvät tekijät ja työkyvyn tuen toimet työpaikalla ovat yhteydessä työntekijöiden arvioon työkykyjohtamisesta.

Menetelmät Tutkimus pohjautuu laajempaan sähköiseen kyselyyn, joka toteutettiin osana Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaa ”Työhön kytkeytyvä kuntoutus työurien pidentäjänä (KUURA)” -hanketta. Sähköiseen kyselyyn vastasi työntekijöitä kymmenestä eri työpaikasta lokakuun 2020 ja huhtikuun 2021 välisenä aikana. Työkykyjohtamiseen liittyviin väittämiin vastasi yhteensä 291 työntekijää. Työkykyjohtamisen muuttujia tutkittiin eksploratiivisella faktorianalyysillä R-ohjelmistolla. Tarkastelimme työntekijään liittyvien tekijöiden ja työpaikan työkyvyn tuen toimien yhteyksiä työkykyjohtamisen osa-alueisiin regressioanalyysin avulla. Lisäksi vertailimme työpaikkojen eroja työkykyjohtamisen osa-alueissa Ancova-analyysillä.

Tulokset Faktorianalyysin tulosten mukaan kyselyn väittämät latautuivat neljälle eri faktorille: esihenkilötyöskentely ja osaaminen, toimintamallien tunteminen, osallistuminen ja kehittäminen sekä yhteistyö. Erityisesti keskustelut työkykyasioista henkilöstöpalaverissa ja esihenkilön tai henkilöstöpalveluiden kanssa olivat yhteydessä kokemukseen paremmasta työkykyjohtamisesta. Jos työkykyasioista keskusteltiin ainoastaan muutaman kerran vuodessa tai ei lainkaan, työntekijät kokivat työkykyjohtamisen heikommaksi. Työntekijät arvioivat työkykyjohtamisen paremmaksi myös silloin, kun kokivat että työkyvyn tarpeen havaitsee esihenkilö. Lisäksi havaitsimme, että työpaikkojen välillä oli eroja kaikkien neljän työkykyjohtamisen osa-alueiden suhteen senkin jälkeen, kun merkitsevät taustamuuttajat oli huomioitu.

Johtopäätökset Työkykyjohtamisen kyselyn rakenteen validiteetti ja reliabiliteetti osoittautuivat tyydyttäväksi ja kyselyllä oli erottelukykä eri työpaikkojen välillä. Kyselyä voidaan hyödyntää, työkyvyn tuen toimien kehittämisessä.

Avainsanat: työntekijät, esihenkilötyö, työkyky, kuntoutus, toimintamallit, kehittäminen, yhteistyö

SESSIO 1.5 YKSILÖLLISYYDEN JA VERTAISTUEN TOTEUTUMINEN KELAN AMMATILLISESSA TAITO-KUNTOUTUKSESSA

Alakärppä Outi (1), Kantanen Mari (1), Tiitinen Sanni (1)

1. Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Johdanto Kuntoutuspalveluita uudistetaan ja kehitetään jatkuvasti vastaamaan paremmin palvelutarpeita. Yksi vastikään uudistettu kuntoutusmuoto on Kelan ammatillinen Taito-kuntoutus, joka on tullut tarjolle vuoden 2022 alussa. Taito-kuntoutus on tarkoitettu 18–64-vuotiaille henkilöille, joilla on jokin sairaus tai vamma ja jotka ovat lisäksi työttömänä, syrjäytymisvaarassa tai ammatillisesti epäselvässä tilanteessa. Nykymuotoisen Taito-kuntoutuksen taustalla on aiemmat Taito-kurssit, jotka sisälsivät samat toiminnalliset elementit: yksilökäynnit, ryhmätapaamiset ja työharjoittelun. Uudistetussa toteutuksessa on muun muassa painotettu yksilökäyntejä ja ryhmän kokoamisen käytännöt ovat muuttuneet.

Tässä tutkimuksessa tuotamme käytäntöön sovellettavissa olevaa tietoa Taito-kuntoutuksen toteutumisesta ja kehittämistarpeista vastaamalla seuraavaan tutkimuskysymykseen: Miten asiakkaiden yksilöllisyys ja heidän keskinäinen vertaistukensa toteutuvat Taito-kuntoutuksessa? Tarkastelemme kysymystä sekä asiakkaiden että ammattilaisten näkökulmasta.

Menetelmät Tutkimuksessa käytämme monimenetelmällistä tutkimusasetelmaa ja keräämme aineistoja kolmessa vaiheessa. Aineistonkeruumenetelminä hyödynnämme haastatteluja, kyselyitä sekä kuntoutustilanteiden havainnointeja ja nauhoituksia. Tässä esityksessä esittelemme alustavia havaintojamme ensimmäisessä vaiheessa kerätyistä asiakkaiden yksilöhaastatteluista ja ammattilaisten ryhmähaastatteluista. Analyysimenetelmänä käytämme refleksiivistä temaattista analyysia.

Tulokset Alustavien tulosten perusteella Taito-kuntoutukseen osallistuneet asiakkaat kokivat tulleen kohdatuksi yksilökäynneillä. Asiakkaat toivoivat yksilöllistä ohjausta myös lisää ja pitivät yksilökäynteihin liittyvää vuorovaikutusta tärkeänä osana kuntoutusta. Ohjaajavaihdokset sen sijaan koettiin yksilöllisyyttä ja vuorovaikutusta rikkovana tekijänä. Ammatillaiset puolestaan olivat tyytyväisiä siihen, miten yksilökäynnit mahdollistavat asiakkaan yksilöllisen kohtaamisen; toisaalta koettiin, että yksilökäyntien joustavalla ajoittamisella voitaisiin paremmin vastata yksilöllisiin tarpeisiin. Ryhmätapaamisissa asiakkaiden erilaiset elämäntilanteet saattoivat kuitenkin haastaa yksilöllisen kuntoutuksen toteuttamista. Myös asiakkaat kokivat, että ryhmien monimuotoisuus vaikeutti vertaistuen muodostumista. Alustavat tulokset antavat viitteitä myös siitä, että työharjoittelulla oli asiakkaiden ja ammattilaisten näkökulmasta merkittävä rooli yksilöllisen kuntoutuksen toteutumisessa. Työharjoittelupaikan saaminen vastasi asiakkaiden tarpeisiin kokeilla omia voimavaroja, edistää työkykyä sekä suunnitella koulutus- ja työuraa. Sen sijaan haasteet työharjoittelupaikan saamisessa aiheuttivat huolta ja tuottivat turhautumisen ja epäonnistumisen tunteita asiakkaissa.

Johtopäätökset Taito-kuntoutuksen toteutuksessa on monia yksilöllisyyttä ja vertaistukea edistäviä käytäntöjä, joita voidaan kuitenkin edelleen kehittää. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää ryhmien muodostukseen sekä työharjoittelupaikan etsimiseen ja työelämäyhteyksiin liittyviin käytänteisiin. Tutkimusta rahoittaa Kela, ja se on osa Kelan Muutos III -hanketta.

Avainsanat: ammatillinen kuntoutus, yksilöllisyys, vertaistuki, asiakkaat, ammattilaiset

SESSIO 1.6 ETÄNÄ TOTEUTTAVAT TYÖTERVEYSNEUVOTTELUT – KOKEMUKSIA KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYSTÄ JA VUOROVAIKUTUKSESTA

Sormunen Erja (1), Pesonen Sanna (1)

1. Työterveyslaitos

Johdanto Työkykyongelmat aiheuttavat Suomessa vuosittain miljardien eurojen kustannukset. Työterveyshuollon ja työpaikan toimivilla yhteistyökäytännöillä edistetään työntekijöiden työkykyä ja työssä jatkamista. Työterveysneuvottelu on yksi työpaikan, työntekijän ja työterveyshuollon yhteistyömuoto, kun työntekijän työkyvyn tukeen tarvitaan yhteisiä ratkaisuja. Digitalisaatio on muuttanut, ja mahdollistanut uusia tapoja toteuttaa työikäisten työkyvyn tuen palveluja. Digimurroksen myötä myös toimintaympäristö on muuttunut, mikä haastaa sekä työterveyshuollon että työpaikkojen toimijoita uudenlaisten toimintatapojen käyttöönottoon sekä uusien yhteistyö- ja vuorovaikutustapojen luomiseen. Työterveyslaitoksen ja Tampereen yliopiston sekä Työsuojelurahaston rahoittamassa Etätyöterveysneuvottelut – uusia toimintamalleja ja toimivaa vuorovaikutusta - hankkeessa (2021–2023) tutkitaan, miten etätyöterveysneuvottelut toteutuvat osana työkyvyn tuen prosessia ja millaiset vuorovaikutuskäytännöt edistävät yhteistä päätöksentekoa. Tässä esityksessä vastaamme tutkimuskysymykseen, millaiset tekijät edistävät tai hankaloittavat etätyöterveysneuvottelun toteutumista.

Menetelmät Kyseessä on laadullinen ja moninäkökulmainen tutkimus, jossa aineistona on yhdeksän videoitua työterveysneuvottelutilannetta. Lisäksi aineistona ovat kaikille neuvotteluun osallistujille kohdistetut kirjalliset ennakkokyselyt ja neuvottelujen jälkeen toteutetut ääninauhoitettut yksilöteemahaastattelut. Tämän esityksen aineisto koostuu 35 yksilöhaastattelusta (n=7 työntekijää; n=10 esihenkilöä; n=9 työterveyslääkäriä; n=3 työterveyshoitajaa; n=4 henkilöstöhallinnon edustajaa; n=2 työkykykoordinaattoria). Aineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tulokset Alustavat tulokset osoittavat, että etätyöterveysneuvotteluun osallistuneiden kokemukset neuvotteluja edistävästä ja hankaloittavista tekijöistä voidaan luokitella kahteen pääteemaan: käytännön järjestelyt sekä vuorovaikutus. Käytännön järjestelyihin liittyen, etätyöterveysneuvottelua edistävinä tekijöinä koetaan neuvottelujen aikataulutuksen helppous sekä ajansäästö. Neuvottelujen napakampi toteutuminen sekä esihenkilön parempi saavutettavuus työpaikalla koetaan myös etätyöterveysneuvottelua edistävinä tekijöinä. Sitä vastoin, käytännön järjestelyihin liittyvät etäyhteyksien tekniset ongelmat ja rauhallisen neuvottelutilan löytymisen vaikeus koetaan neuvottelua hankaloittaviksi tekijöiksi. Vuorovaikutuksen näkökulmasta havaitaan myös sekä etäneuvottelua edistäviä että hankaloittavia tekijöitä. Etäyhteydestä huolimatta, videoneuvottelumahdollisuus koetaan edistävän osallistujien välistä vuorovaikutusta. Toisaalta taas ulkopuolisuuden tunne, keskusteluun osallistumisen vaikeus, sekä ilmeiden ja eleiden tulkinnan vaikeus koetaan hankaloittavan etänä toteuttavan neuvottelujen toteutumista.

Johtopäätökset Etänä toteuttavat palvelut mahdollistavat uusia ratkaisuja työkyvyn tukitoimien järjestämiseen. Käytännön järjestelyihin ja vuorovaikutukseen liittyvät tekijät tulee huomioida etätyöterveysneuvottelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää laajasti niin työpaikoilla, työterveyshuolloissa kuin kuntoutuksen kentällä etänä toteutettavien palvelujen kehittämisessä.

Avainsanat: etäpalvelut, työterveysneuvottelu, työterveyshuolto, työkyvyn tuki

SESSIO 1.7 UUDEN TYÖMENETELMÄN JUURTUMISEN MAHDOLLISTAJAT JA ESTÄJÄT

Unkila Kirsi (1), Savinainen Minna (2)

1. Työterveyslaitos, 2. Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma

Johdanto Kuntoutuksen uusia työmenetelmiä kehitetään usein hankkeissa. Hankeraporteissa kuvataan työmenetelmiä, mutta kuvaukset niiden suunnitelmallisesta juurruttamisesta ja juurtumisesta jäävät vähäisemmälle huomiolle. Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät uuden työmenetelmän juurtumista työikäisten palveluissa.

Menetelmät Juurrutettu työmenetelmä (Kykyviisari ®) on työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmä. Sitä käytettiin tutkimuksen aikana (2017–2019) haastavassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden sosiaali-, työllisyys-, kuntoutus- ja terveydenhuollon asiakastyössä.

Juurtumisen mahdollistajia ja estäviä tekijöitä selvitettiin em. palveluiden työntekijöiden yksilö- (n=3) ja ryhmähaastatteluilta (n=4), joihin osallistui yhteensä 37 henkilöä. Analyysi suoritettiin sisällönanalyysillä käyttäen Atlas.ti -ohjelmaa. Kaksi tutkijaa luki ja luokitteli litteroidun aineiston itsenäisesti, jonka jälkeen luokittelua verrattiin keskenään. Aineistosta nousseiden pääluokkien (mahdollistajat ja estäjät) jälkeen luokat jaettiin alaluokkiin ja laskettiin niiden esiintyminen aineistossa.

Tulokset Tuloksena oli kuusi pääluokkaa ja alaluokkia löytyi 18. Juurtumisen mahdollistajista tärkein oli työmenetelmän käyttämiseen liittyvät tekijät (n=98) kuten työntekijän osaaminen ja asenne sekä työmenetelmän sovitun systemaattinen käyttö organisaatiossa. Toiseksi tärkeintä juurtumisessa oli palvelujärjestelmän moniammatillisen verkoston ja vertaisten kokemusten vaihto (n=67). Vertaiset jakoivat kokemuksia asiakastyöstä ja työmenetelmän käytöstä, mikä edisti juurtumista. Merkittävin estäjä oli työmenetelmän käytön monimutkaisuus (n=46), liittyen esimerkiksi työmenetelmän tekniseen käyttämiseen, osaamiseen ja resursseihin. Toisena merkittävänä juurtumisen estäjänä mainittiin toimintaympäristöön liittyvät tekijät (n=41). Näitä olivat mm. hankaluudet moniammatillisen ja verkostomaisen työotteen toteuttamisessa ja dokumentointi lukuisiin erilaisiin asiakastietojärjestelmiin.

Johtopäätökset Työmenetelmien kehittämisessä on huomioitava saavutettavuus, kokeiltavuus ja havainnollisuus. Olennaista juurtumiselle on tarve uudelle työmenetelmälle ja koettu hyöty omassa työssä. Työntekijöiden asenteeseen ja menetelmän systemaattiseen käyttöön vaikutetaan, kun käyttö suunnitellaan ja perustellaan. Juurruttamisessa käytännön työntekijöiden merkitys on suuri, koska tulokset ja kokemukset saadaan näkyväksi heidän kauttaan. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää, kun kuntoutuksen uusia toimeenpanon muotoja ja työmenetelmiä juurrutetaan osaksi kuntoutuksen käytäntöjä.

Avainsanat: ammatillinen kuntoutus, työmenetelmä, juurruttaminen

SESSIO 1.8 LAPIN TYÖNANTAJIEN NÄKEMYKSIÄ OSATYÖKYKYISTEN HENKILÖIDEN PALKKAAMISEEN

Kippola-Pääkkönen Anu (1), Sirviö Johanna (2), Pantsar Heikki (3)

1. Lapin ammattikorkeakoulu, 2. Lapin TE-toimisto, 3. Lapin yliopisto

Johdanto Kansallisissa strategioissa on painotettu osatyökykyisten työttömien ja pitkäaikaistyöttömien työhön pääsyä ja työssä pysymistä. Osatyökykyisten työelämäosallisuus edellyttää kuitenkin myös työnantajien ymmärrystä sekä monimuotoisuutta arvostavaa työilmapiiriä. Osatyökykyisten kuntoutuksessa ja työllistymisen tukemisessa on tärkeä huomioida olosuhteisiin ja työympäristöihin liittyviä tekijöitä. Aikaisemman tutkimuksen mukaan työnantajat ovat arvostaneet työmotivaatiota ja osaamista tärkeimpinä kriteereinä, vaikka työnhakijana on osatyökykyinen henkilö. Lapin alueella on ollut tiedon tarpeita kartoittaa työnantajien näkemyksiä osatyökykyisten henkilöiden palkkaamiseen liittyen, jotta tietoa voitaisiin hyödyntää työllistymisen tukitoimissa.

Menetelmät Syksyllä 2021 toteutettiin Osaavaa työvoimaa Lappiin -kysely sähköisesti, joka suunnattiin Lapin alueen 3 500 työnantajalle. Lapin te-toimisto toteutti kyselyn yhteistyössä Osaamisella työelämään (OSTE)-hankkeen ja Kohti oppisopimusta-pilotin kanssa. Kyselyssä kartoitettiin työnantajien näkökulmia sellaisten henkilöiden palkkaamiseen, joiden toiminta- tai työkyky on jollakin tapaa alentunut. Kyselyyn vastasi 221 työnantajaa (6 %). Aineistoa on analysoitu määrällisin ja laadullisin menetelmin.

Tulokset Tulosten mukaan 38 prosenttia työnantajista arvioi osatyökykyiset henkilöt yrityksen potentiaalisiksi työvoimaksi. Työnantajista 30 prosenttia olivat epävarmoja ja kokivat, että eivät tiedä asiasta tarpeeksi. Yli puolet työnantajien edustajista suhtautui osatyökykyisten palkkaamiseen myönteisesti tai kiinnostuneesti, noin yksi kolmannes epäileväisesti tai kielteisesti. Työntekijän työmotivaatio, työtehtäviin sopiva työkyky ja osaaminen ovat tulosten mukaan tärkeimmät ominaisuudet työnantajien palkatessa henkilöitä, joilla on osatyökykyisyyttä. Työnantajien tiedon ja tuen tarpeet kohdistuvat julkiseen taloudelliseen tukeen, tiedon saamiseen henkilön osaamisesta sekä työkykyyn liittyvistä asioista. Suurin osa kyselyyn vastanneista työnantajista on valmis tekemään tarvittaessa työaikoihin ja työtehtäviin liittyviä joustoja ja räätälöintejä osatyökykyisten palkkaukseen liittyen.

Johtopäätökset Pyrittäessä tukemaan työikäisten työkykyä, osatyökykyisten työllistymistä tai työssä pysymistä, on tärkeä kiinnittää yksilötekijöiden lisäksi huomiota sosiaaliseen kontekstiin kuten työvoimatarpeeseen ja työnantajien mahdollisuuksiin työllistää moninaisesti erilaisia ihmisiä. Tämän selvitystyön tulokset antavat tietoa Lapin alueen työnantajien asenteista, tiedon ja tuen tarpeista, jota voidaan hyödyntää työllistymisen palveluiden kehittämistyössä ja kuntoutuksen yhteistyössä.

Avainsanat: Työllistyminen, osatyökyky, työnantajat

SESSIO 2.

Puheenjohtajat Minna Savinainen ja Maarit Karhula

SESSIO 2.1 KELAN LAKU-PERHEKUNTOUTUKSEN TOIMEENPANO JA TOTEUTUS AMMATILAISTEN ARVIOIMANA

Lautamo Tiina (1), Vesterinen Annastiina (2), Kippola-Pääkkönen Anu (1)

1. Lapin ammattikorkeakoulu, 2. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk)

Johdanto Kelan LAKU-perhekuntoutus on tarkoitettu lapsille tai nuorille, joilla on diagnosoitu kehityksellinen neuropsykiatrinen häiriö, sekä heidän perheilleen. LAKU-perhekuntoutuksen palvelukuvausta on kehitetty LAKU-pilottihankkeissa vuosina 2010–2020. Vakiintuneena kuntoutusmuotona LAKU-perhekuntoutus otettiin käyttöön vuoden 2020 alussa. Tämä LAKU-perhekuntoutuksen arviointitutkimus (2021–2022) toteutettiin implementaatiotutkimuksena osana Kelan Muutos III -hanketta. Tarkoituksena oli selvittää toteutuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita. Tutkimustehtävänä oli kuvata kuntoutuksen palveluntuottajien, lähettävien tahojen sekä varhaiskasvatuksen ja koulun toimijoiden, käsityksiä ja kokemuksia: (1) kuntoutukseen ohjautumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä, (2) miten kuntoutuksen toteutustavat tukivat lapsen ja perheen osallisuutta sekä onnistunutta kuntoutumisen prosessia, (3) toteutuneesta lapsi- ja perhelähtöisyydestä, arkeen nivoutumisesta ja koetuista hyödyistä sekä (4) yhteistoiminnan toteutumisesta eri toimijoiden välillä sekä yhteistoimintaa edistävästä ja estävästä tekijöistä.

Menetelmät Monimenetelmäisen tutkimuksen aineistona olivat kuntoutuksen palveluntuottajien, lähettävien tahojen ja opettajien kyselyaineistot (n=101) ja teemahaastattelut (n=40). Määrälliset aineistot kuvattiin frekvensseinä ja keskiarvoina, laadulliset aineistot analysoitiin osin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin ja osin teoriaohjaavasti. Erillisiä aineistoja integroitiin prosessimaisesti yhteen tutkimustehtävien ja implementaatioviitekehyksen ohjaamina.

Tulokset Neuropsykiatrista asiantuntemusta vaativien palveluiden ja varhaisen tuen saatavuudessa kuvattiin olevan haasteita. Varhaiseen tukeen koettiin tarvittavan matalankynnyksen palveluita. LAKU-perhekuntoutuksen alkaessa lasten ja perheiden haasteet olivat usein kasaantuneet. Ammatillaiset kuvasivat, että neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja nuoret eivät aina saa riittävän nopeasti apua tilanteen niin vaatiessa. Ammatillaiset kokivat perhekuntoutuksella saavutetun myönteisiä muutoksia sekä lapsen että perheen toiminnassa. Opettajat kokivat jääneensä usein ulkopuoliseksi toimijoiksi lapsen kuntoutumisen tukijoina. Palvelupoluissa ja palveluita toteuttavien tahojen työnjaossa ja rooleissa oli myös epäselvyyttä, eikä erityisasiantuntemusta neuropsykiatrisiin kehityksen haasteisiin aina ole ollut riittävästi tarjolla.

Johtopäätökset LAKU-perhekuntoutus koettiin hyvänä ja riittävän pitkäkestoisena koko perheelle suunnattuna kuntoutusmuotona, mutta palvelukuvaukseen toivottiin lisää perheen tai alueellisiin tarpeisiin vastaavaa joustoa. Lasten ja nuorten, joilla on neuropsykiatrisia haasteita, palvelupolkuja tulee selkeyttää. Eri organisaatioiden väliseen yhteistoimintaan tarvitaan uudenlaisia rajoja ylittäviä toimintamalleja ja resurssointia yksilö-, ryhmä- ja organisaatio tasolla.

Avainsanat: Lapsi, nuori, perhekuntoutus, palvelupolku, implementaatio, yhteistoiminta, neuropsykiatriset häiriöt

SESSIO 2.2 MATALAN KYNNYKSEN KUNTOUTUKSESTA TUKEA NUORELLE – TUTKIMUS NUOTTI-VALMENNUKSEN TOTEUTUMISESTA

Ukkola Ismo (1), Seppänen-Järvelä Riitta (1)

1. Kelan tutkimus

Johdanto NUOTTI-valmennus on Kelan järjestämää nuoren ammatillista kuntoutusta 16–29-vuotiaalle nuorelle, jonka toimintakyky on olennaisesti heikentynyt. Palvelun hakeminen ei vaadi lääkärinlausuntoa tai kirjallista hakemusta. NUOTTI-valmennuksen tarkoitus on, että nuoren käsitys omista vahvuuksista ja voimavaroista vahvistuu ja että hän kartuttaa elämänhallintaan ja työelämävalmiuksiin liittyviä taitojaan. Valmennuksen toteuttaa henkilökohtainen valmentaja yhdessä nuoren kanssa. Valmennus on ollut erittäin suosittu; siihen osallistui 7 714 nuorta vuonna 2021.

NUOTTI-valmennuksen toteutumista tutkittiin laajassa moninäkökulmaisessa ja monimenetelmällisessä tutkimushankkeessa. Tutkimus kohdistui valmennuksen toteutumiseen, koettuihin hyötyihin ja vaikutuksiin sekä uusiin kuntoutukseen ohjaamisen ja hakemisen tapoihin, erityisesti suulliseen ja ilman diagnoosia tapahtuvaan hakemiseen.

Menetelmät Monimenetelmällinen ja moninäkökulmainen NUOTTI-tutkimus koostuu kolmesta tutkimuksesta:

1. Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) tutkimuksessa tutkittiin NUOTTI-valmennuksen toteutumista asiakkaiden ja palveluntuottajien näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään erityisesti palvelun vaikutusta nuoren elämäntilanteeseen ja nuorten kokemuksia palvelun hakemisesta. Aineistot kerättiin nuorten kyselyllä (n = 300) ja haastatteluilla (n = 61) sekä palveluntuottajan kyselyllä (n = 148) ja haastatteluilla (n = 61).
2. Kuntoutusinstituutti Jyväskylän ammattikorkeakoulusta (JAMK) tutki kuntoutukseen hakemisen suullista vuorovaikutustilannetta analysoimalla NUOTTI-valmennuksen suullisia hakemuksia. Tutkimuksessa selvitettiin toimintakyvyn arvioinnin ja asiakkaan kuntoutumisen edellytysten rakentumista aitojen haastattelutilanteen ääninauhotuksista (n = 8).
3. Kelan tutkimusyksikön toteuttamassa tutkimuksessa tarkasteltiin kuntoutukseen hakemista ja sen myöntämistä Kelan ratkaisutyöntekijöiden näkökulmasta kyselyllä (n = 61) ja haastatteluilla (n = 6). Tutkimus tuotti tietoa NUOTTI-valmennukseen ohjautumisesta, toimintakyvyn arvioinnista ja päätöksenteosta.

Tulokset Tuloksissa korostuivat nuorten selkeä avuntarve matalan kynnyksen palveluille, nuoren kuuntelemisen haasteet toimintakyvyn arvioinnissa ja NUOTTI-valmentajien nuorilähtöinen joustaminen. Alustavia tuloksia on jaettu tutkimuksen tilaajan (KELA) käyttöön tutkimusprosessin aikana – varsinkin nuoren haastatteluun ja ohjautumiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Tuloksista raportoidaan Kelan julkaisusarjoissa keväällä 2023.

Johtopäätökset NUOTTI-valmennus vastasi hyvin nuorten tarpeisiin: se toteutui nuorten elämäntilanteesta nousseiden tavoitteiden mukaisesti, ja he saivat valmennuksesta apua tehdäkseen myönteisiä muutoksia elämäänsä. Palvelu ei ole kuitenkaan ilman haasteita, ja valmennukseen ohjattiin nuoria, jotka hyötyisivät NUOTTI-valmennusta intensiivisemmästä tuesta.

Avainsanat: ammatillinen kuntoutus, NEET-nuoret, kuntoutus, toimintakyky, opiskelukyky

SESSIO 2.3 NUOREN TOIMINTAKYVYN ARVIOINTI JA HARKINTA KELAN NUOTTI-VALMENNUKSESSA

Ukkola Ismo (1), Seppänen-Järvelä Riitta (1)

1. Kelan tutkimus

Johdanto NUOTTI-valmennus on matalan kynnyksen ammatillista kuntoutusta 16–29-vuotiaalle nuorelle, jonka toimintakyvyn heikkeneminen estää tai rajoittaa nuoren omaa tulevaisuuden suunnittelua, opiskeluun pääsyä, opiskelua tai työllistymistä. Palvelun tarkoituksena on auttaa nuorta hahmottamaan tulevaisuuttaan ja kehittää nuoren voimavaroja. NUOTTI-valmennuksen hakeminen ei edellytä todettua sairautta tai lääkärinlausuntoa, ja palvelua haetaan suullisella hakemuksella, jonka yhteydessä toimintakyky arvioidaan Kelassa. NUOTTI-valmennuksen taustalla on lakimuutos, jolla Kelan ammatillisen kuntoutusta on pyritty tekemään saavutettavammaksi nuorille (HE 133/2018).

Kelan lakisääteistä kuntoutusta ei ole aiemmin myönnetty ilman diagnoosia, ja uudenlainen hakuprosessi lisää ratkaisutyössä käytettävää harkintaa. Ottaen huomioon palvelun tarkoituksen orientoida nuorta tulevaisuuden suunnittelemiseen ja pyrkimyksen olla helposti saavutettava, on aiheellista kysyä, miten toimintakykyä arvioidaan Kelassa tehtävässä nuoren haastattelussa, ja minkälaista harkintaa palvelun myöntämiseen sovelletaan. Tässä esityksessä käydään läpi NUOTTI-valmennuksen ratkaisutyön tutkimusta.

Menetelmät Tutkimus oli monimenetelmällinen, ja aineisto kerättiin NUOTTI-valmennuksen etuuskäsittelijöille suunnatulla kyselyllä marraskuussa 2021 (n = 61) ja haastatteluilla tammi-helmikuussa 2022 (n = 6). Kyselyaineisto analysoitiin deskriptiivisillä menetelmillä ja avovastaukset sekä haastatteluaineisto sisällönanalyysillä. Määrällisten ja laadullisten analyysien tulokset yhdistettiin tutkimuskysymyksittäin.

Tulokset Palveluun ohjautuvien nuorten tilanteet olivat vaihtelevia, ja osan toimintakyky oli merkittävästi alentunut. Osa palvelua hakevista nuorista hyötyisi NUOTTI-valmennusta intensiivisemmästä tuesta, ja osalla nuorista voi olla vähän motivaatiota kuntoutukseen. Toimintakyvyn arvioinnissa ja päätöksenteossa korostui harkinta, jossa punnitaan palvelun tarkoituksenmukaisuutta ja potentiaalisten hyötyjen realistisuutta nuoren tilanteen pohjalta. Haastattelun onnistuminen ja oikea-aikaisen tuen tarjoaminen ovat kriittisen tärkeitä, sillä vaarana on, että ilman NUOTTI-valmennusta nuori voi jäädä ilman muuta tukea.

Johtopäätökset NUOTTI-valmennuksen ratkaisutyössä painottuu yksilöllisen tuentarpeen ja palvelun mahdollisten hyötyjen tunnistaminen. Erityisesti tulee pohtia, miten nuori voi osallistua ja hyötyä NUOTTI-valmennuksesta tai mitä seurauksia muuhun palveluun ohjaamisessa voi olla. NUOTTI-valmennuksen ratkaisutyöhön kuuluu olennaisesti asiakkaan tilanteen kartoittamista, kuuntelua ja neuvontaa. Tämä on luonnollista ottaen huomioon, kuinka matalan kynnyksen palvelulla pyritään tavoittamaan nuoria, jotka ovat vaarassa tippua tai jo tippuneet muusta palvelujärjestelmästä.

Avainsanat: ammatillinen kuntoutus, NEET-nuoret, kuntoutus, toimintakyky, opiskelukyky

SESSIO 2.4 NUORTEN AIKUISTEN MONIAMMATILLISEN NEUROPSYKIATRISEN OMA VÄYLÄ -KUNTOUTUKSEN YDINELEMENTIT AMMATTILAISTEN KUVAAMINA

Heinijoki Hennariikka (1,2), Karhula Maarit (1,2), Seppänen-Järvelä Riitta (1), Ukkola Ismo (1)

1. Kelan tutkimus, 2. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Johdanto Neuropsykiatriset oireet yhdistettynä siirtymävaiheeseen nuoruudesta aikuisuuteen aiheuttavat usein haasteita arjessa, opiskelussa, työelämässä ja sosiaalisissa suhteissa. Tällöin tarvitaan laaja-alaista arjen taitojen ja sosiaalisten taitojen kuntoutusta. Tutkimustietoa tällaisista kuntoutusinterventioista ja niiden ydinelementeistä on kuitenkin niukasti. Kelan Oma väylä -kuntoutus on tarkoitettu 16–29-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille, joilla on diagnoosina jompikumpi tai molemmat seuraavista: autismikirjon häiriö ilman kognitiivisen kehityksen häiriötä ja/tai ADHD. Vuoden aikana toteutettava moniammatillinen kuntoutus sisältää yksilö- ja ryhmätapaamisia sekä nuoren verkoston kanssa työskentelyä. Tässä esityksessä tarkastellaan käynnissä olevan tutkimuksen alustavia tuloksia siitä, mitkä tekijät kuntoutusta toteuttavat ammattilaiset mieltävät Oma väylä -kuntoutuksen ydinelementeiksi. Ydinelementeillä tarkoitetaan intervention olennaisia ja pysyviä tekijöitä, jotka edistävät tavoitteiden saavuttamista.

Menetelmät Tutkimus on monimenetelmällinen. Tutkimuksen aineistot muodostuvat kuntoutuksen toteuttajille suunnatusta kyselystä ja ryhmähaastattelusta. Moniammatilliset työryhmät (n = 98) ohjataan vastaamaan sähköiseen kyselyyn tammikuun 2023 lopussa. Ryhmähaastatteluihin (n = 5) osallistui marras-joulukuussa 2022 yhteensä 26 kuntoutuksen ammattilaista. Haastatteluissa käytettiin kolmea vinjettiä keskustelun herättämiseksi ja ydinelementtien tunnistamiseksi. Vinjetti on lyhyt kuvaus kuvitteellisesta kuntoutuksen asiakkaasta. Kyselyaineistot analysoidaan kuvailevin tilastollisin menetelmin SPSS-tilasto-ohjelmalla ja haastatteluaineistot laadullisella sisällönanalyysillä Atlas.ti -ohjelmalla. Tämän jälkeen eri aineistojen tulokset integroidaan monimenetelmällisen asetelman mukaisesti.

Tulokset Haastatteluaineiston alustavan analyysin pohjalta Oma väylä -kuntoutuksen ydinelementtejä ovat asiakkaiden voimaantumisen mahdollistaminen, voimavarakeskeinen työskentely, kuntoutuksen yksilöllinen räätälöinti sekä asiakkaan tilanteen jatkuva arviointi ja reflektointi suhteessa asiakkaan arkeen ja toimintakykyyn. Kerättävä kyselyaineisto tuottaa näkökulmia laajemmalla ammattilaisjoukolta ja täydentää näin haastatteluiden tuottamaa tietoa.

Johtopäätökset Tutkimus nostaa esille Kelan Oma väylä -kuntoutuksen ydinelementit, joiden mukaan kuntoutusta tulee suunnitella ja toteuttaa. Alustavan analyysin mukaan ammattilaisten kuvaamissa ydinelementeissä on yhteneväisyyksiä yksilölähtöisen kuntoutuksen -mallissa (person-centered rehabilitation model) kuvattuihin piirteisiin. Tutkimuksen tuloksilla osaltaan edistetään näyttöön perustuvan kuntoutuksen toteuttamista.

Avainsanat: moniammatillinen kuntoutus, neuropsykiatrinen kuntoutus, nuoret, ydinelementit, monimenetelmällinen tutkimus

SESSIO 2.5 NATURE-BASED INTERVENTION FOR DEPRESSION

Paakkolanvaara Jane-Veera (1,2,3), Hyvönen Katriina (2), Salonen Kirsi (3), Muotka Joonas (1), Väkeväinen Pasi (3), Korpela Kalevi (3)

1. Department of Psychology, University of Jyväskylä, 3. Institute of Rehabilitation, JAMK University of Applied Sciences, 3. Faculty of Social Sciences / Psychology, Tampere University

Objective This research investigated the effects of a nature-based treatment on participants diagnosed with depression with two sub-studies. Study 1, randomized, controlled trial: We were interested to find out if there were any added benefits to the participants in the nature-based group, who were offered 12 nature-based sessions once a week in addition to standard care. Study 2, different profiles of depression and restoration, addressed the issue of who seemed to benefit from the nature-based treatment and if to whom it was less beneficial to.

Method Study 1: The participants (N = 136) were randomized into nature-based (n = 59) or standard care-only (n = 77) group and were on average 45.2 years (range 19–64 years). The significance of the interaction between group and time was tested with an F-test. Study 2: Latent Profile Analysis (LPA) was used to identify different profiles of level and change in depression and restoration to identify who particularly benefits from the treatment.

Results Study 1: Participants who participated in nature-based group therapy in addition to treatment as usual, had a greater decrease in psychological distress and an increase in restorative experiences as well as in the self-reported ability to work/study at post-measurement. The depression scores of participants in both groups reduced significantly and no differences were observed between the groups. Study 2: Three different profiles of depression level were identified, and a significant reduction of depression scores in the group of the lowest depression level was observed. Furthermore, two different profiles of restoration were identified, and depression symptoms significantly alleviated in the group of higher restoration.

Conclusions Nature-based intervention can be a safe and beneficial form of short-term group treatment for depression in addition to standard care. It is advisable to purposively support restoration in nature-based interventions for depression.

Keywords: nature-based treatment, depression, work ability, restorative experiences, green space

SESSIO 2.6 KELAN KUNTOUTUKSEEN OHJAAMISTA RAJOITTAVIA JA EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ AMMATTILAISTEN NÄKÖKULMASTA ESIMERKKINÄ KUNTOUTUSPSYKOTERAPIA JA TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ AMMATILLINEN KUNTOUTUS

Ukkola Ismo (1), Paavonen Anna-Marie (1), Miettinen Sari (1)

1. Kelan tutkimus

Johdanto Hyvinvointipalvelujen ammattilaisilla on merkittävä rooli asiakkaiden kuntoutukseen ohjautumisessa. Aiempien tutkimusten perusteella ohjaaminen edellyttää tietoa toimintakyvystä ja kuntoutuspalveluista sekä eri ammattiryhmien välistä yhteistyötä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ammattilaisten toimintamahdollisuuksia Kelan kuntoutukseen ohjaamisessa käyttäytymisen edellytysten näkökulmasta. Tutkimuksessa jäsenetään, millaiset tekijät ovat rajoittaneet ja edistäneet Kelan kuntoutuspsykoterapiaan ja työllistämistä edistävään ammatilliseen kuntoutukseen ohjaamista ammattilaisten näkökulmasta. Ohjaamista tarkastellaan käyttäytymisen edellytyksiä kuvaavan COM-B-mallin avulla, joka on osa Käyttäytymisen muutospyörä -työkalua. COM-B-malli mahdollistaa yhtenäisen ymmärryksen muodostamisen kuntoutukseen ohjaamisen edellytyksistä, niin että ohjaamista voidaan tukea aiempaa kohdennetummin esimerkiksi hyvinvointialueilla.

Menetelmät Tutkimuksen aineistona on Kelan Kuntoutuksen alue-erot -tutkimushankkeessa kerätyt kuusi fokusryhmä- ja kolme yksilöhaastattelua. Haastateltavina oli Kelan, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon, kuntoutuksen palveluntuottajien sekä työllisyyspalveluiden asiantuntijoita. Aineiston analyysissä käytettiin temaattista analyysiä. Havaitut teemat luokiteltiin COM-B-mallin mukaisesti kuuteen käyttäytymisen edellytykseen, joita ovat fyysiset ja psyykkiset kyvykkyydet, automaattinen ja tiedostettu motivaatio, fyysiset ja sosiaaliset tilaisuudet. Käyttäytymisen edellytykset luokiteltiin ammattilaisten ja palvelujärjestelmän tasolla.

Tulokset Haastatteluaineistossa kuvattiin psyykkisiin kyvykkyyksiin, tiedostettuun motivaatioon sekä fyysisiin ja sosiaalisiin tilaisuuksiin liittyviä rajoittavia ja edistäviä tekijöitä kuntoutukseen ohjaamisessa. Ohjaamista ovat rajoittaneet puutteelliset tiedot kuntoutuspalveluista ja niiden myöntöehdoista (psyykkiset kyvykkyydet) sekä vähäinen käytettävissä oleva aika tietoon perehtymiseen (fyysiset tilaisuudet). Palvelujärjestelmän tasolla rajoittavia tekijöitä ovat olleet ammattilaisten heikko saatavuus (fyysiset tilaisuudet) ja yhteisen asiakaskäsityksen puute (sosiaaliset tilaisuudet). Ohjaamista ovat edistäneet ammattilaisten tieto kuntoutuspalveluista ja kokemus kuntoutukseen ohjaamisesta erilaisissa asiakastilanteissa (psyykkiset kyvykkyydet). Lisäksi ohjaamista ovat edistäneet myönteiset käsitykset kuntoutuksen hyödyistä (tiedostettu motivaatio) ja ohjaamista tukeva toimintakulttuuri (sosiaaliset tilaisuudet). Palvelujärjestelmän tasolla kuntoutukseen ohjaamista ovat edistäneet toimintamallit kuntoutustarpeen arviointiin (fyysiset tilaisuudet) sekä organisaatioiden yhteistyötä tukeva toimintakulttuuri (sosiaaliset tilaisuudet).

Johtopäätökset Kuntoutukseen ohjaamista rajoittavat ammattilaisten näkökulmasta erityisesti riittämätön tieto kuntoutuspalveluista, ammattilaisten heikko saatavuus ja yhteistyön ongelmat, kuten puutteet kuntoutustarpeen arvioinnin toimintamalleissa ja yhteisessä asiakaskäsityksessä. Ohjaamista edistävät ohjaamiskokemus, myönteiset käsitykset kuntoutuksen hyödyistä sekä ohjaamista tukevat yhteistyön väylät ja toimintakulttuuri. COM-B-malli soveltuu hyvin kuntoutukseen ohjaamisen edellytysten tarkasteluun ammattilaisten näkökulmasta. Mallin käyttö mahdollistaa kuntoutukseen ohjaamisen kehittämisen aiempaa kohdennetummin.

Avainsanat: kuntoutukseen ohjaaminen, ammattilaiset, COM-B-malli, käyttäytymistieteellinen viitekehys, kuntoutuspsykoterapia, työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus, Kelan kuntoutus

SESSIO 2.7 MIELENTERVEYDEN HÄIRIÖIHIN SAIRASTUNEIDEN TYÖLLISTYMISEN TUKEMINEN: ALUSTAVIA TULOKSIA IPS SIOJITA JA VALMENNA -TYÖHÖNVALMENNUKSEN ARVIOINTITUTKIMUKSESTA

Sipilä Noora (1), Appelqvist-Schmidlechner Kaija (1)

1. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Johdanto Näyttöön perustuva IPS Sijoita ja valmenna -työhönvalmennus on kehitetty mielenterveyshäiriöitä sairastavien henkilöiden sekä mielenterveyskuntoutujien työllistymisen edistämiseksi. Toimintamallilla pyritään tukemaan työnhakijan työllistymistä normaaliin palkkatyöhön. Taustalla on näkemys työllistymisestä ja työnteosta olennaisena osana ihmisen toipumista ja yhteiskuntaan osallistumista. Toimintamalli on osoitettu kansainvälisissä tutkimuksissa verrokkipalveluita tuloksellisemmaksi työllistymisen osalta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen IPS Sijoita ja Valmenna! koordinaatiohankkeessa (2020–2023) IPS-työhönvalmennus on otettu käyttöön viidellä alueella: HUS:n psykiatriassa yhdessä Uudenmaan TE-toimiston kanssa, Helsingin kaupungin psykoosipalveluissa, Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä Siun sotessa sekä Etelä-Pohjanmaan ja Lapin sairaanhoitopiireissä. Kohderyhmänä ovat työikäiset, mielenterveyden häiriöitä sairastavat henkilöt, joilla on toive työllistyä. Kohderyhmän pääpaino on psykoosiin sairastuneissa. Koordinaatiohankkeen yhteydessä toteutettiin myös arviointitutkimus, jossa tutkittiin toimintamallin käyttöönottoa, soveltuvuutta sekä tuloksellisuutta.

Menetelmät Arviointitutkimukseen osallistui vuosien 2020–2022 aikana yhteensä 310 työhönvalmennuksen aloittanutta henkilöä, joilla oli diagnosoitu mielenterveyden häiriö (osallistumisprosentti 68 %). Asiakkailta kerättiin tutkimusaineistoa kyselylomakkeilla työhönvalmennuksen alkaessa sekä 6 ja 12 kuukauden seurannoissa. Lomakkeet sisälsivät asiakkaan itsearvioitua työkykyä ja terveyttä, elämäntyytyväisyyttä, osallisuuden tunnetta, itsetuntoa, mielen hyvinvointia, mielenterveysoireilua, työhön paluun pystyvyyden tunnetta sekä sosiaalisia suhteita kartoitettavia mittareita. Aineistoa kerättiin myös asiakkaita haastatteleamalla (n=31). Asiakkaiden lomakekyselyn ja haastattelujen lisäksi tutkimusaineistoa kerättiin hankkeessa toimineilta työhönvalmentajilta fokusryhmähaastatteluin (6 haastattelua, n= 28), hoitotahon (n=18) ja työnantajien (n=12) edustajia haastatteleamalla sekä psykiatrisen hoitotahon edustajille suunnatulla kyselyllä (n=58). Tutkimusaineistona hyödynnetään lisäksi työhönvalmennuksen asiakasdokumentaatiota sekä hankkeen aikana pidettyjen työpajojen yhteydessä kerättyä materiaalia. Aineistonkeruu päättyi vuoden 2022 lopussa.

Tulokset Seminaarissa esitellään tutkimuksen alustavia tuloksia työhönvalmennuksen tuloksellisuuden suhteen. Tuloksellisuutta tarkastellaan asiakkaiden työllistymisen sekä psykososiaalisessa hyvinvoinnissa seuranta-aikana tapahtuneiden muutosten näkökulmista.

Johtopäätökset Tutkimus tuottaa tärkeää tietoa näyttöön perustuvan IPS-toimintamallin tuloksellisuudesta maassamme. Mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden työllistymisen tukeminen on osa toipumisorientaation viitekehyksessä tapahtuvaa kuntoutusta.

Avainsanat: Työhönvalmennus, toipumisorientaatio, mielenterveyskuntoutus, työllistyminen, mielenterveyden häiriöt, työkyky, osatyökykyisyys

SESSIO 2.8 VERTAILUTUTKIMUS MIELENTERVEYSKUNTOUTUJIIEN TYÖ- JA TOIMINTAKYVYN YHTEYDESTÄ TYÖLLISTYMISEEN 12 KK:N SEURANNASSA – IPS VS. PERINTEINEN AMMATILLINEN KUNTOUTUS

Savinainen Minna (1), Airila Auli (1)

1. Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma

Johdanto Yksilöllisellä työssävalmennuksella (Individual Placement and Support, IPS) tuetaan erityisesti mielen-terveyskuntoutujien nopeaa, omien toiveiden mukaisen työn löytämistä avoimilta työmarkkinoilta. Tämä eroaa perinteisestä ammatillisen kuntoutuksen lähestymistavasta, jossa palkkatyöhön siirtymiseen pyritään vasta ammatillisen kuntoutuksen jälkeen. Vertasimme IPS-kuntoutujien ja perinteisen ammatillisen kuntoutuksen saaneiden työ- ja toimintakyvyn yhteyttä avoimille työmarkkinoille työllistymiseen 12 kuukauden seurannassa.

Menetelmät Kysely- ja työllistymistieto oli saatavilla 28 IPS-kuntoutujalta ja 26 verrokilta. Kuntoutujien keski-ikä oli 42 vuotta ja miehiä oli 54 %. Työ- ja toimintakykyä arvioitiin Kykyviisari-kyselyllä® kuntoutusprosessin alussa. Ryhmien välillä ei ollut eroja työ- ja toimintakyvyssä. Kuntoutuksen palveluntuottaja raportoi työllistymistilanteen 12 kuukauden kohdalla kuntoutusprosessin alkamisesta.

Työ- ja toimintakyvyn eri osa-alueet (arjesta suoriutuminen, psykososiaalinen, kognitiivinen, fyysinen) luokiteltiin aineiston jakaumien perusteella kahteen luokkaan: hyvä (= paras neljännes), heikko (=muut). Työllistyminen jaettiin kahteen luokkaan: työllistynyt avoimille työmarkkinoille ja ei työllistynyt. Työ- ja toimintakyvyn yhteyttä työllistymiseen tarkasteltiin X²- testillä eri ryhmissä. Tilastollisesti merkitseväenä pidettiin, jos $p < 0,05$.

Tulokset IPS-kuntoutujista 57 % ja verrokeista 39 % oli työllistynyt avoimille työmarkkinoille 12 kuukauden seurannan aikana (ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä). Hyväksi koettu työkyky (7–10) sekä arjessa hyvin suoriutuminen olivat yhteydessä avoimille työmarkkinoille työllistymiseen. Kuntoutuksen alkaessa niistä kuntoutujista, jotka kokivat työkykynsä hyväksi ja suoriutuivat hyvin arjessa, reilu 70 % työllistyi jossain vaiheessa vuoden seurantaan. Vastaavasti huonoksi työkykynsä ja arjen haastavaksi kokeneista työllistyi 40 %.

Johtopäätökset Vuoden seurannassa IPS-kuntoutujista suurempi osuus oli työllistynyt avoimille työmarkkinoille verrokkeihin verrattuna. Aineistomme pienuudesta sekä karkeasta työ- ja toimintakykyluokittelustamme johtuen kuntoutujaryhmien välillä ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja. Tuloksemme antavat kuitenkin viitteitä siitä, että IPS-kuntoutajat työllistyivät nopeammin kuin verrokkit. Lisäksi kuntoutujien oma kokemus työkyvystä ja arjessa suoriutumisesta oli yhteydessä työllistymiseen.

Avainsanat: ammatillinen kuntoutus, työkyky, toimintakyky, IPS, työllistyminen

SESSIO 2.9 OSALLISUUS JA TOIMIJUUS IPS-KUNTOUTUKSESSA

Savinainen Minna (1), Tuomo Perälä (2)

1. Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma, 2. Metropolia Ammattikorkeakoulu

Johdanto Yksilöllisellä työssävalmennuksella (Individual Placement and Support, IPS) tuetaan erityisesti mielen-terveyskuntoutujien mahdollisimman nopeaa ja omien toiveiden mukaisen työn löytämistä avoimilta työmarkkinoilta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät vahvistavat ja/tai heikentävät mielen-terveyskuntoutujien osallisuutta ja toimijuutta IPS-mallin mukaisessa työssävalmennuksessa. Osallisuuden voidaan nähdä rakentuvan mahdollisuudesta liittyä erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on lisäksi toimintaa eli vaikuttamista oman elämän sisältöön, mahdollisuuksiin ja yhteisiin asioihin. Toimijuus on muun muassa tahtoa, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja ja tekoja omassa elämässään.

Menetelmät Kokemuksia yksilöllisestä työssävalmennuksesta kerättiin teemahaastatteluilla kuudelta kuntoutujalta. Haastattelujen teemoja olivat kokemukset työssävalmennuksesta, työstä ja työssävalmennuksen hyödyistä ja vaikutuksista sekä työssävalmennuksen arviointi. Haastattelut toteutettiin noin 12 kuukautta työssävalmennuksen alkamisen jälkeen. Laadullisen tutkimuksen aineisto analysoitiin sisällönanalysillä.

Tulokset Kuntoutujien osallisuutta vahvistivat työssävalmentajan tukeva vuorovaikutus ja kokonaisvaltainen tuki, asiakkaan vaikuttamismahdollisuudet, työyhteisön tuki ja merkityksellisyyden kokemus. Valmennuksen aikana saadut uudet havainnot ja ajatukset sekä hyvinvoinnin ja toiveikkuuden lisääntyminen olivat toimijuutta vahvistavia tekijöitä. Sen sijaan osallisuutta ja toimijuutta heikensivät erilaiset kuormittavat tekijät, riittämätön hoitotahon tuki sekä epäonnistunut viestintä.

Johtopäätökset Aineiston perusteella yksilöllinen työssävalmennus vahvisti osallistuneiden mielen-terveyskuntoutujien osallisuutta ja toimijuutta. Tärkeänä tekijänä oli onnistunut vuorovaikutus työssävalmentajan ja asiakkaan välillä.

Avainsanat: ammatillinen kuntoutus, IPS, yksilöllinen työssävalmennus, osallisuus, toimijuus

SESSIO 3.

Puheenjohtajat Susanna Melkas ja Ira Jeglinsky-Kankainen

SESSIO 3.1 KUNTOUTUKSEN MERKITYS KEHITYSVAMMAISEN LAPSEN YHDENVERTAISILLE OSALLISUUDELLE VARHAISKASVATUKSEN JA PERUSOPETUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖISSÄ

Vesterinen Annastiina (1), Kippola-Pääkkönen Anu (2), Kinnunen Anu (2), Karhula Maarit (1,3)

1. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 2. Lapin ammattikorkeakoulu, 3. Kelan tutkimus

Johdanto Kehitysvammaisen lapsen kuntoutuksessa keskeistä on mahdollistaa kunkin lapsen kasvua ja kehitystä hänen yksilöllisistä tarpeistaan käsin. Leikki- ja kouluikäisen lapsen kuntoutuksen tavoitteena on erityisesti toimintakyvyn edistymisen sekä osallistumisen ja oppimisen tukeminen eri toimintaympäristöissä. Kehitysvammaisen lapsen arjen toimintaa ja osallisuutta tukevasta kuntoutuksesta sekä eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä tarvitaan lisää tutkimustietoa.

Tarkoitus ja tutkimuskysymykset Tässä tutkimuksessa kuvataan perheiden, varhaiskasvatuksen, opetuksen ja kuntoutuksen ammattilaisten välistä yhteistyötä, edellytyksiä yhteistyölle sekä kuntoutuksen koettuja vaikutuksia. Tutkimuksessa vastattiin seuraaviin kysymyksiin: Miten eri toimijat tekevät yhteistyötä kuntoutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa? Miten kuntoutus edistää kehitysvammaisen lapsen oppimista ja osallistumista varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintaympäristöissä?

Aineisto ja menetelmät Tietoa kerättiin monimenetelmällisesti ja eri toimijoiden näkökulmia yhdistäen. Vanhempien näkökulmia koottiin kyselytutkimuksella (n=244) ja syvennettiin haastattelulla (n=16). Terapeutit (n=309) vastasivat kyselytutkimukseen. Varhaiskasvatuksen (n=8 ryhmää) ja koulujen (n=9 ryhmää) toimijoille tehtiin fokusryhmähaastattelut. Kyselylomakkeet analysoitiin tilastollisilla menetelmillä. Yksilö- ja fokusryhmähaastatteluaineistot sekä kyselyiden avokysymykset analysoitiin teema-analyysillä. Lopuksi eri näkökulmista kerätyt aineistot integroitiin monimenetelmällisesti toisiinsa tutkimuskysymyksittäin.

Tulokset Yhteistyö on moniulotteinen ilmiö, johon vaikuttavat perheiden, varhaiskasvatuksen, opetuksen ja kuntoutuksen ammattilaisten yksilölliset ominaisuudet. Lisäksi yhteistyöhön vaikuttavat organisaatioiden erilaiset kulttuurit ja ammattilaisten työkäytännöt. Haastatteluissa ilmeni, että eri alojen ammattilaisten yhteistyö tapahtui useimmiten tiedonvaihtona ja terapia oli usein erotettu arkipäivän toiminnasta. Yhteinen työskentely, pohdinta ja ongelmanratkaisu oli selvästi harvinaisempaa. Terapian koetut hyödyt liittyivät tyypillisesti vuorovaikutuksen ja kommunikointitaitojen edistämiseen sekä kehitysvammaisten lasten arjen toimintojen kehittämiseen.

Johtopäätökset Tutkimus osoitti, että lasten osallistumisen ja osallisuuden tukemiseksi varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintaympäristöissä yhteistyö tulisi ymmärtää laajemmin ja toteuttaa moniammatillisena yhteistoimintana. Tämä edellyttää kehittämistä eri tasoilla: yksilön, organisaation ja yhteiskunnan tasolla.

Avainsanat: kuntoutus, kehitysvammaiset lapset, vanhemmat, ammattilaiset, osallisuus, yhteistyö.

SESSIO 3.2 "EI SE KELA NIIN PAHA OLEKAAN" – KELAN JA ERIKOISSAIRAANHOIDON YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN KELA SAIRAALASSA -PROJEKTISSA

Tuomisto Sonja (1), Miettinen Sari (1)

1.Kela

Johdanto Sosiaali- ja terveysalalla on käynnissä useita uudistuksia ja muutoksia. Yksi näistä on kuntoutusuu- distus, jonka tavoitteena on sujuvoittaa asiakkaiden palvelupolkuja ja tukea heidän toiminta- ja työkykyään. Esimerkkejä kuntoutusjärjestelmän tämänhetkistä haasteista ovat esimerkiksi kuntoutuksen järjestämisen vastuunjako, tiedon puute sekä kuntoutuspalveluiden oikea-aikaisuus ja yhdenvertaisuus. Monialaisen yhteis- työn kehittäminen on tarpeellista ja ajankohtaista. Kelassa toteutettiin kuntoutuksen kehittämishankkeena Kela sairaalassa –projekti, jossa pyrittiin kehittämään Kelan ja erikoissairaanhoidon yhteistyötä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää minkälainen merkitys Kelan ja erikoissairaanhoidon välisen kumppanuuden kehittä- misellä ja uusien toimintamallien luomisella on näiden organisaatioiden toimintaan kuntoutusprosesseissa sekä asiakkaan kuntoutuspolkuun ja sen toteutumiseen. Tavoitteena oli tuottaa tietoa Kelan ja erikoissairaanhoidon välisen kuntoutusyhteistyön kehittämiseen.

Menetelmät Tutkimus on monimenetelmällinen tutkimus. Aineistot koostuvat projektiin liittyvistä dokumenteista, organisaatioiden (Kela ja erikoissairaanhoidon yksiköt) asiantuntijoilta kerätystä kysely- ja haastatteluaineistos- ta sekä Kelan rekistereistä kerättävistä tiedoista. Asiakasnäkökulmaa selvitettiin välillisesti Kelan projektityönteki- jöiltä sekä erikoissairaanhoidon asiantuntijoilta. Haastatteluaineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin ja kyselyaineisto tilastollisten menetelmien avulla (SPSS).

Tulokset Tulosten mukaan yhteistyöhön liittyvien teemojen osalta kehittämissuunnitelman aikana tapahtui positiivista kehitystä erityisesti koulutuksen, tiedon kulun ja resurssien osalta. Kuntoutusprosessit koettiin ketteriksi ja sujuviksi. Vastajat pitivät erittäin tärkeänä helppoa kontaktia Kelan asiantuntijaan. Asiakkaan osallisuuden oman kuntoutusprosessinsa aikana koettiin lisääntyneen. Projektityö myös lisäsi asiakkaiden sekä yhteistyökumppanin luottamusta Kelaan. Yhteistyössä havaittiin myös haasteita. Niitä ovat esimerkiksi tiedonkulun väylien ja suostumuslomakkeen kehittäminen, kuntoutuksen oikea-aikaisuuden pohdinta ja yhteistyön tarkemman määrittelytarve. Vaikka kokemukset Kelan järjestämästä koulutuksesta projektin aikana olivat kehittyneet positiiviseen suuntaan, täsmäkoulutukselle nähtiin kuitenkin vielä tarvetta.

Johtopäätökset Kela sairaalassa -kehittämissuunnitelmissa tehty yhteistyö tuotti useita hyötyjä kaikille yhteistyön osapuolille (asiakas, Kela ja erikoissairaanhoido) sekä vastasi useisiin yhteistyöhön liittyviin odotuksiin. Projektityö on edistänyt positiivisempaa mielikuvaa Kelasta yhteistyökumppanina. Tutkimuksessa nousi esiin myös yhteistyöhön liittyviä haasteita, jotka olisivat tärkeää huomioida tulevan yhteistyön suunnittelussa. Tulosten perusteella Kelan ja erikoissairaanhoidon yhteistyön tarkemmalle määrittelytarve on tarvetta, jotta kaikilla on yhtenevä käsitys siitä, kuka on vastuussa yhteistyön toteuttamisesta, milloin yhteistyötä tehdään ja mitä yhteis- työn tapoja hyödynnetään.

Asiasanat: kuntoutus, monialainen yhteistyö, kumppanuus, Kela, erikoissairaanhoido

SESSIO 3.3 OMAISHOITAJISTA ONNISTUTTIIN MUODOSTAMAAN VARSIN VERTAILUKELPOISET RYHMÄT ETÄKUNTOUTUKSEN VAIKUTTAVUUS -TUTKIMUKSESSA

Nuojua Johanna (1), Karinkanta Saija (1)

1. Kelan tutkimus

Johdanto Kelassa käynnistyi vuonna 2022 nelivuotinen Kuntoutuksen vaikuttavuus -tutkimusohjelma. Ensimmäisessä tutkimuksessa tarkastellaan Kelan omaishoitajien kuntoutuskurssille osallistumisen vaikutuksia, vaikutuksiin yhteydessä olevia tekijöitä sekä vaikutusten pysyvyyttä.

Tutkimusasetelmana on kontrolloitu tutkimus (tavoitteena n=180). Tutkimuksessa selvitetään, miten Kelan etäkuntoutusta sisältävälle omaishoitajien kuntoutuskurssille osallistuminen (Kuntoutuskurssi) vaikuttaa omaishoitajien mielialaan, elämänlaatuun, omaishoidon kuormitukseen ja toimintakykyyn. Tuloksia verrataan kahteen muuhun omaishoitajille tarkoitettuun palveluun osallistumiseen: 1. Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto ry:n (MTLH) tuetuille lomalle osallistuminen (Tuettu loma) ja 2. Kelan omaishoitajien parikurssille osallistuminen (Parikurssi). Vaikutuksia arvioidaan useilla itsearviointiin perustuvilla mittareilla: BDI-21-masennusoiremittari, WHO-QOL-BREF-mittari, COPE-indeksi, ASCOT-kysely ja PROMIS-mittari. Kelan kurseille osallistuvien osalta tarkastellaan myös havaittujen vaikutusten yhteyttä kurssille asetettujen yksilöllisten GAS-tavoitteiden toteutumiseen. Tutkittavat on nyt rekrytoitu kaikkiin tarkasteltaviin ryhmiin (lopullinen n=195) ja tutkimus on käynnissä.

Menetelmät Tässä lähtötilanneaineiston perusteella tehdyssä tarkastelussa arvioidaan, missä määrin interventio- ja verrokkiryhmät ovat samankaltaisia ja millaisia eroavaisuuksia on havaittavissa lähtötilanteessa.

Tutkimusryhmien vertailukelpoisuutta tarkastellaan keskeisten taustamuuttujien (omaishoitajan ikä, sukupuoli, työtilanne, suhde hoidettavaan ja yleinen terveydentila) sekä päämuuttujan (BDI-21-masennusoiremittarin kokonaispistemäärä) suhteen. Aluksi on tarkasteltu muuttujien keskeisiä tunnuslukuja. Myöhemmin ryhmien vertailukelpoisuutta analysoidaan vielä soveltuvin tilastollisin menetelmin.

Tulokset Omaishoitajien mediaani-ikä on kuntoutuksen alkaessa Kuntoutuskurssilla 71, Tuetulla lomalla 74 ja Parikurssilla 75 vuotta. Kaikissa ryhmissä naisten osuus on miehiä suurempi, joskin Kuntoutuskurssilla miehiä on vähemmän kuin vertailuryhmissä. Suurin osa kaikkien ryhmien omaishoitajista hoitaa puolisoaan tai kumppaniaan – Parikurssi-ryhmässä kaikki. Kaikissa ryhmissä eläkeläisten osuus on yli 80 %. Kuntoutuskurssilla ja Tuetussa lomassa on hieman enemmän työelämässä mukana olevia kuin Parikurssilla. Omaishoitajan itsensä arvioima yleinen terveydentila kuntoutuksen alkaessa on kaikissa ryhmissä mediaaniarvoltaan 3 eli kohtalainen. Ryhmät ovat varsin samankaltaisia myös päämuuttujaa eli BDI-21-masennusoiremittarin kokonaispistemäärää tarkasteltaessa. Kaikissa ryhmissä 40–45 % omaishoitajista ei kokenut masennusta. Mahdollisia eroavaisuuksia voi olla tarkastellessa masennusta raportoineiden oireiden vakavuutta.

Johtopäätökset Lähtötilanteen alustavassa tarkastelussa tutkimusryhmät vaikuttavat vastaavan toisiaan keskeisten taustamuuttujien sekä päämuuttujan osalta melko hyvin. Havaitut eroavaisuudet on kuitenkin syytä huomioida intervention vaikutuksia tarkastellessa.

Avainsanat: omaishoitajat, kuntoutus, etäkuntoutus, vaikuttavuus, vertailututkimus

SESSIO 3.4 ETÄKUNTOUTUKSEN TOTEUTUKSESSA JA TOIMIVUUDESSA EROJA ASIAKASRYHMIEN VÄLILLÄ

Partanen Tuija (1), Kilkki Mia (1), Heinijoki Hennariikka (1)

1. Kelan tutkimus

Johdanto Etäkuntoutuksen käyttö kuntoutuspalveluissa on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana voimakkaasti. Etenkin COVID-19 pandemia on nopeuttanut etäkuntoutuksen käyttöönottoa. Kela on tutkinut ja kehittänyt etäkuntoutusta omissa palveluissaan. Ensimmäiset kasvokkaista sekä etäkuntoutusta yhdistävät ryhmämuotoiset kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit otettiin käyttöön vuonna 2021. Uudistettujen kuntoutuspalvelujen toimeenpanon ja toimivuuden tutkiminen on tärkeä osa Kelan kuntoutuksen kehittämistoimintaa.

Kasvokkaista ja etäkuntoutusta yhdistävien ryhmämuotoisten kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssien toimeenpanoa ja toimivuutta tutkitaan Kelan Etäkuntoutuksen toimivuus –tutkimuksessa (2022–2024). Omaishoitajien kuntoutuskursseilla etäkuntoutusjakso perustuu Omapolku –verkko-ohjelmaan. Muiden kuntoutuspalveluiden (Itu-kuntoutuskurssi nuorille sekä diabetesta sairastavien aikuisten sopeutumisvalmennuskurssit) etäkuntoutusjaksot sisältävät reaaliaikaisia kuvapuheluita sekä verkkokuntoutusta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa erilaisten etäkuntoutusjaksojen toimeenpanosta ja toimivuudesta. Tässä esityksessä käsitellään alustavia vastauksia tutkimuskysymyksiin: Millaiset kontekstuaaliset tekijät edistivät tai estivät etäkuntoutuksen toimivuutta? Lisäksi tarkastellaan asiakkaiden kokemuksia etäkuntoutuksesta osana kuntoutuspalvelun kokonaisuutta.

Menetelmät Etäkuntoutuksen toimivuus -tutkimus on arvioivaa implementaatiotutkimusta. Tutkimus on otteeltaan moninäkökulmainen ja tiedonkeruu tapahtuu sähköisillä kyselyillä kuntoutuksen asiakkailta ja palveluntuottajilta kuntoutuksen eri vaiheissa. Kyselyaineistot analysoidaan kuvailevin tilastollisen menetelmin ja kyselyiden avovastaukset sisällönanalyysin avulla. Aineistona ovat kyselyt asiakkaille kuntoutuksen alkaessa (N=144) ja päättyessä (N=62).

Tulokset Alustavien tulosten perusteella etäkuntoutuksen arvioitiin vastanneen asiakkaiden tarpeita. Vastaajat kokivat kuntoutuksen kokonaisuuden tukeneen heidän kuntoutumistaan. Suhtautuminen etäkuntoutukseen oli positiivista kuntoutuksen päättyessä. Valtaosa vastaajista haluaisi osallistua tulevaisuudessa etäkuntoutukseen. Omaishoitajien kuntoutuskurssille osallistuneet olivat kriittisempiä etäkuntoutuksen toteutusta kohtaan kuin muiden asiakasryhmien vastaajat. Omaishoitajista 23 % prosenttia arvioi tarvitsevansa teknistä tukea ja ohjausta etäkuntoutukseen osallistumiseen ja muista asiakasryhmistä 7 % arvioi tarvitsevan teknistä tukea. Kuntoutuksen päättyessä omaishoitajista 18 % arvioi teknisen tuen olleen riittämätöntä ja 29 % arvioi saaneensa riittävästi teknistä tukea. Muiden asiakasryhmien vastaajista kukaan ei arvioinut tukea riittämättömäksi ja 49 % arvioi saaneensa riittävästi teknistä tukea.

Johtopäätökset Asiakasryhmien tarpeissa on eroavaisuuksia, joita on tarpeen huomioida kuntoutuspalveluita suunniteltaessa. Tutkimuksen edetessä on tärkeää tutkia tarkemmin etäkuntoutusinterventioiden piirteitä, esimerkiksi yksilöllisen ja moniammatillisen tuen toteutumista sekä toteutustapojen soveltuvuutta, intensiteettiä ja riittävyttä. Etäkuntoutuksen toimivuus -tutkimuksen tuloksia etäkuntoutusinterventioiden piirteistä, koetuista hyödyistä sekä palveluntuottajien kokemuksista raportoidaan tutkimuksen edetessä.

Avainsanat: etäkuntoutus, verkkokuntoutus, OMApolku-verkko-ohjelma, sopeutumisvalmennus, kuntoutuskurssi, implementaatiotutkimus

SESSIO 3.5 ProKuntoutus -OPINNOILLA UUTTA KUNTOUTUSOSAAMISTA TYÖELÄMÄN MUUTTUVIIN OSAAMISTARPEISIIN

Ruotsalainen Heidi (1), Hast Laura (1,2), Tuiskunen Marika (1), Korpi Hilka (3,5), Siira Heidi (4), Saarela Kaisa-Mari (4), Sjögren Tuulikki (5)

1. Oulun ammattikorkeakoulu sosiaali- ja kuntoutusala, 2. Lapin hyvinvointialue, Lapin keskussairaala, 3. Vaasan ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, 4. Oulun yliopisto, lääketieteen tekniikan ja terveystieteiden tutkimusyksikkö, 5. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta

Johdanto Kuntoutusalan ammattilaisten osaaminen on keskiössä, että tunnustetaan ja voidaan vastata kuntoutusalan työelämän kehittämishaasteisiin. Kuntoutusalan ammattilaisilta vaaditaan laaja-alaista osaamista, mutta myös syvää erityisosaamista. ProKuntoutus -opintokokonaisuus (30 op) kehitettiin edistämään kuntoutusalan ammattilaisten osaamista vastaamaan kuntoutuksen työelämän osaamistarpeita.

Koulutus toteutettiin ensimmäisen kerran opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella vuosina 2019–2020 ja se vastasi ylemmän korkeakoulutason opintoja (EQF7). Tämä tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, miten ProKuntoutus -opinnot ovat edistäneet koulutukseen osallistujien osaamista suhteessa työelämän kehittämistarpeisiin kuntoutusalalla. Tavoitteena on tuottaa tietoa kuntoutuksen koulutuksen edelleen kehittämiseksi.

Menetelmät Tutkimusaineisto koostui ProKuntoutus -opintoihin osallistuneille (N=46) lähetetyn sähköisen kyselylomakkeen vastauksista (n=14). Kyselyssä selvitettiin osallistujien arvioita osaamisensa kehittymisestä opintojen aikana. Vastaajat arvioivat osaamistaan 29 väittämällä, jotka olivat Likert-asteikkolaisia. Väittämät oli johdettu osaamistavoitteista ja niistä muodostettiin viisi summamuuttujaa kognitiivisen osaamisen taksonomian mukaisesti. Viisiportainen osaamisen taso luokiteltiin kolmeen luokkaan; huonosti, ei huonosti eikä hyvin, hyvin. Avoimella kysymyksellä opiskelijat arvioivat osaamisensa kehittymistä suhteessa työelämän osaamisvaatimuksiin. Lisäksi vastaajia pyydettiin kuvailemaan osaamistaan tunnistaa ja puuttua työelämän kehittämistarpeisiin, heidän urakehitystoiveitaan ja mahdollista työnkuvan muuttumista. Aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin ja laadullisella sisällön analyysillä.

Tulokset ProKuntoutus -opintoihin osallistuneet arvioivat osaamisensa kehittyneen hyvin soveltamisen (64,3 %), ymmärtämisen (64,3 %) ja kehittämisen (42,9 %) osaamisen alueilla. Osallistujien kokemuksia osaamisensa kehittymisestä kuvastaa seuraavat yläkäsitteet: 1) kuntoutuksen tietoperustaosaaminen ja soveltaminen, 2) substanssiosaamisen ja asiantuntijuuden vahvistuminen sekä oman urakehityksen edistäminen, 3) kuntoutuksen asiakaslähtöisen palveluprosessin ymmärtäminen ja kehittäminen, 4) laajempi kuntoutusalan nykytilan ja tulevaisuuden hahmottaminen sekä 5) verkostoitumisen ja moniammatillisen yhteistyön merkitys ja kehittäminen. Vaikka osaaminen kehittyi näiltä osin, vastaajat toivoivat asiantuntemuksensa edelleen kehittyvän niissä. Vastaajista 50 %:lla oma työnkuva oli muuttunut vastaamaan paremmin omia urakehitystoiveitaan, ja suurin osa vastaajista (79 %) oli hakeutunut tai suunnitellut hakeutumista jatko-opintoihin. Osallistujat kokivat, että olivat päässeet vaikuttamaan ja puuttumaan työelämän kehittämistarpeisiin.

Johtopäätökset ProKuntoutus -opintojen myötä osallistujat arvioivat osaamisensa kehittyneen suhteessa työelämän osaamisvaatimuksiin monipuolisesti. Kuitenkin toiveita asiantuntemuksen edelleen kehittämiseksi nousi esille. Koulutus edisti heidän urakehitystään ja vastasi työelämän kehittämistarpeisiin.

Asiasanat: kuntoutus, kuntoutusosaaminen, osaaminen, osaamisen kehittäminen, täydennyskoulutus, urakehitys

SESSIO 3.6 KUNTOUTUKSEN AMMATTILAISTEN KOULUTUSTOIVEET T HYVINVOINTIALUEEN KUNTOUTUKSEN KEHITTÄMISEN NÄKÖKULMASTA

Ruotsalainen Heidi (1), Jämsä Ulla (2), Teerikangas Marjaana (2)

1. Oulun ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja kuntoutus, 2. Pohjois-pohjanmaan hyvinvointialue

Johdanto Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kuntoutusalan ammattilaisten kuntoutusosaamista tulee kehittää vastaamaan työelämän vaatimuksia. Väestön kuntoutustarpeet vaikuttavat myös ammattilaisten osaamisen kehittämistarpeisiin. On tärkeää huomioida ammattilaisten näkemykset ja toiveet kuntoutuksen koulutuksen kehittämiseksi. Mahdollisuus mielekkääseen ja tarkoituksenmukaiseen koulutukseen lisää kuntoutusalan ammattilaisten sitoutumista työhön ja työhyvinvointia.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla kuntoutusalan ammattilaisten toiveita kuntoutuksen koulutukselle hyvinvointialueen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta. Tavoitteena on tuottaa tietoa koulutuksen järjestäjille kuntoutuksen koulutuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, jotta tarjolla oleva koulutus vastaisi mahdollisimman hyvin hyvinvointialueen kuntoutusalan ammattilaisten toiveisiin ja kehittäisi ammattilaisten osaamista vastaamaan asiakkaiden kuntoutustarpeita.

Menetelmät Tutkimuksen kohdejoukon muodostivat Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntoutuksen alan ammattilaiset. Aineisto kerättiin avoimella kysymyksellä käyttäen sähköistä kyselylomaketta lokakuussa 2021. Kyselyyn vastasi 270 kuntoutuksen alan ammattilaista hyvinvointialueelta. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä hyödyntäen Atlas.ti -analyysiohjelmaa. Aineisto muodostui 154 avoimesta vastauksesta, jotka pelkistettiin 249 ilmaisuksi. Pelkistetyt ilmaisut luokiteltiin 43 alakategoriaan ja 15 kategoriaan. Pääkategorioita muodostui viisi.

Tulokset Tutkimuksen pääkategorioiksi muodostuivat: 1) Kuntoutuksen koulutuksen suunnittelu, arviointi ja toteutus työelämäyhteistyössä, 2) Kuntoutuksen koulutuksen erityisosaaminen, 3) Kuntoutukseen ohjautuminen ja hyvän kuntoutuskäytännön huomioiminen koulutuksessa, 4) Monialainen kuntoutusosaaminen yhteistyössä, sekä 5) Kuntoutuksen yhteinen tietopohja. Pääkategoriat avataan tiivistä tässä: Ammattilaiset toivoivat, että koulutusta suunnitellaan yhteistyössä työelämän kanssa. Vastaajat pitivät tärkeänä tasavertaisia ja monimuotoisia mahdollisuuksia osallistua koulutuksiin. Suunnittelussa tulee huomioida koulutuskustannukset. Lisäksi koulutuksissa tulisi huomioida spesifi erityisosaaminen, kuten esimerkiksi syventävää koulutusta neurologisesta kuntoutuksesta tai työkykykuntoutuksesta. Vastaajat toivoivat, että hyvinvointialueella kehittyisi osaaminen hyvistä kuntoutuskäytännöistä ja alueelle tulisi yhtenäisiä toimintakäytänteitä kuntoutustarpeen arviointiin ja kuntoutukseen ohjautumiseen. Moniammatillisuuden ymmärtäminen eri ammattiryhmien välillä koettiin tärkeäksi ja vastaajat toivoivat kuntoutusalan koulutuksen lisäämistä myös muille ammattiryhmille. Lisäksi toiveena oli koulutusta moniammatillisesta yhteistyöstä. Kuntoutuksen yhteinen tietopohja piti sisällään kuntoutuksen näyttöön perustuvuuden ja erityisesti korostettiin ICF-malliin liittyvää yhteistä osaamista, mikä mahdollistaa yhteisen ymmärryksen kuntoutusasiakkaan toimintakyvystä.

Johtopäätökset Kuntoutusalan ammattilaisten toiveet kuntoutuksen koulutuksen kehittämiseksi ovat linjassa kuntoutuksen tulevaisuuden osaamistarpeiden kanssa. Tämä tutkimus tuo yksityiskohtaisempaa tietoa koulutuksen organisoiduille. Vastaajien toiveet kuntoutuksen koulutukselle tiivistyivät osaamisen kehittämiseksi kuntoutusasiakkaan parhaaksi.

Asiasanat: Hyvinvointialueet, Kuntoutus, Koulutus, Osaaminen

SESSIO 3.7 JÄRJESTELMÄLLISET KIRJALLISUUSKATSAUKSET FYSIOTERAPIAN VAIKUTTAVUUDESTA JA MERKITYKSELLISYYDESTÄ AIVOVERENKIERTOHÄIRIÖ- JA MULTIPPELISKLEROOSI-KUNTOUTUJILLA. KÄVELYN JA TASAPAINON META-ANALYYSIT SEKÄ KOETUN FYSIOTERAPIAN MERKITYKSELLISYYDEN METASYNTEESIT

Sjögren Tuulikki (1), Rintala Aki (2), Paltamaa Jaana (3), Immonen Jaakko (1), Korpi Hilka (1,4)

1. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta 2. LAB-ammattikorkeakoulu, hyvinvointiyksikkö 3. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, hyvinvointiyksikkö 4. Vaasan ammatti korkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Johdanto Vaativassa lääkinnällisessä kuntoutuksessa korostetaan asiakaslähtöisyyttä, kuntouksen arjen toiminnoista suoriutumista ja osallistumiseen liittyviä tavoitteita sekä hyvän kuntoutuskäytännön mukaista kuntoutusta (L145/2015, 9§). Hyvä kuntoutuskäytäntö pohjautuu myös kuntouksen vaikuttavuudesta saatuun tieteelliseen näyttöön, jota täydentävät Kelan ja julkisen terveydenhuollon kuntoutuksessa yleisesti hyväksytyt vakiintuneet ja kokemusperäisesti perustellut menettelytavat (HE332/2014, 11).

Menetelmät Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää fysioterapien vaikuttavuutta ja merkityksellisyttä aivoverenkiertohäiriö (AVH)- ja multippeliskleroosi (MS) -kuntoutujilla, keskittyen erityisesti ICF:n suoritukset ja osallistuminen -osa-alueeseen. Vaikuttavuuden määrälliset kirjallisuuskatsaukset (AVH vaihteluväli: 1/2008–5/2017; MS 1/2008–5/2017) kohdistuivat satunnaistettuihin kontrolloituihin (RCT) terapeuttisen harjoittelun tutkimuksiin, painottuen tasapainoon ja kävelyyn. Merkityksellisuuden laadulliset kirjallisuuskatsaukset kohdistuivat kuntoutujan kokemuksiin ja käsityksiin fysioterapiasta (1/2000–11/2017). Kahdeksassa osajulkaisussa oli yhteensä 182 RCT-tutkimusta (6 856 kuntoutujaa) sekä 50 laadullista tutkimusta (711 kuntoutujaa). Tutkimukset olivat heterogeenisiä osallistujien ja interventioiden osalta.

Tulokset Terapeuttisella harjoittelulla oli suurempi vaikutus kuntoutujien tasapainon ja kävelyn vakioituissa olosuhteissa (suorituskyky), kun harjoittelua verrattiin ei-harjoitteluun tai tavanomaiseen hoitoon. Sen sijaan vaikutus suoritusasolla oli huomioitu vain muutamassa tutkimuksessa. Näytönasteet olivat pääasiassa kohtalaista (B) tai heikkoa (C). Tuloksia voidaan hyödyntää etenkin kroonisessa vaiheessa olevien AVH-kuntoutujien sekä lievää tai keskivaikeaa MS-tautia sairastavien henkilöiden kuntoutuksessa.

Kuntoutujat kokivat fysioterapien merkityksellisenä, jossa korostuivat ihmisarvon ylläpysyminen, yksilöllisenä ihmisenä kohdatuksi tuleminen, itsenäisyyden ja vapauden mahdollistuminen, tavalliseen elämään osallistuminen sekä tulevaisuuden toivon ja uskon herääminen ja ylläpysyminen. Kuntoutujat arvostivat fysioterapiassa tasavertaisuutta, ammattitaitoisia, laaja-alaista ja oikeudenmukaista toimintaa, jossa huomioitiin kuntoutumisen merkityksellisuuden ylläpysyminen ja kuntoutumiseen liittyvien haasteiden voittamisen mahdollistuminen.

Johtopäätökset Tulevaisuudessa tutkimuksissa tulisi huomioida paremmin arkisuoriutuminen ja osallistuminen sekä suomalainen kuntoutuksen monitahoinen palvelujärjestelmä.

Avainsanat: aivoverenkiertohäiriö, multippeliskleroosi, fysioterapia, ICF, vaikuttavuus, merkityksellisyys, järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus

SESSIO 3.8 FYSIOTERAPIAN MERKITYKSELLISYYS MS-KUNTOUTUJILLE, JÄRJESTELMÄLLISET KIRJALLISUUSKATSAUKSET JA METASYNTEESI

Sjögren Tuulikki (1), Lahtio Heli (1), Holopainen Riikka (1), Korpi Hilka (1,2)

1. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta 2. Vaasan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Johdanto ja menetelmät Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli selvittää fysioterapian merkityksellisyyttä multipeliskleroosia (MS) sairastavilla henkilöillä (kuntoutujat). Sisäänottokriteerit määriteltiin laadullisen PICO_S (participants, interest, context; study design) -viitekehysten mukaisesti: P) MS-kuntoutujat (ikä 18 ≥ vuotta), I) kuntoutujien kokemukset ja käsitykset fysioterapiasta, Co) fysioterapian toimintaympäristöt S) laadulliset tutkimukset. Kirjallisuushaut tehtiin Ovid MEDLINE-, Cinahl- ja ERIC-tietokantoihin (1/2007–11/2017). Tutkimusten yhteenvedossa käytettiin temaattista synteesiä ja pelkistämistä sekä metasynteesiä. Tutkimusten laatu arvioitiin COREQ-kriteeristöllä.

Tulokset Katsaukseen valikoitui 12 tutkimusta ja 226 MS-kuntoutujaa [keski-ikä oli 49 (SD 4,8) vuotta; miehiä 31 %; aika MS-diagnoosista 11,4 vuotta (SD 2,8)]. Kuntoutujien kokemukset ja käsitykset liittyivät terapeuttiseen harjoitteluun, liikunnalliseen kuntoutukseen ja ohjaukseen ja neuvontaan, apuvälineiden käyttöön, teknologian hyödyntämiseen sekä fysioterapiaan osana moniammatillista kuntoutusta. Aineistosta löytyi kuusi fysioterapian merkityksellisyyttä kuvaavaa pääteemaa: kehollisuus ja fyysinen toimintakyky, psyykinen hyvinvointi, sosiaalinen tuki, kuntoutusmotivaatio, kuntoutumiseen liittyvät haasteet ja fysioterapeuttien ammatillinen osaaminen. Pääteemat jakautuivat 22 alateemaan ja 51 merkitykselliseen tekijään. Metasynteesin mukaan MS-kuntoutujille erityisen merkityksellistä oli fysioterapian kokonaisvaltaisuus ja yksilöllisyys sekä normaalisuuden ylläpitäminen ja alenevan toimintakyvyn hyväksyminen.

Johtopäätökset Katsaus toi uutta tietoa, sillä tiettävästi aikaisemmin ei ole tehty aiheeseen liittyviä laadullisia järjestelmällisiä kirjallisuuskatsauksia. Fysioterapia oli merkityksellistä ICF:n kaikilla osa-alueilla. Tulevaisuudessa tarvitaan merkityksellisyyteen liittyviä tutkimuksia suomalaisen kuntoutuksen monitahoisesta palvelujärjestelmästä.

Avainsanat: multipeliskleroosi, fysioterapia, kuntoutus, merkityksellisyys, järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus, metasynteesi

SESSIO 3.9 FYSIOTERAPIAN MERKITYKSELLISYYS AVH-KUNTOUTUJILLE, JÄRJESTELMÄLLINEN KIRJALLISUUSKATSAUS JA METASYNTEESI

Hilkka Korpi (1,2), Heli Lahtio (1), Riikka Holopainen (1), Sanna Mastola (1) ja Tuulikki Sjögren (1)

1. Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta

2. Vaasan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Johdanto ja menetelmät Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli luoda uutta ja monipuolista ymmärrystä aivo-verenkiertohäiriö (AVH) -kuntoutujien fysioterapian merkityksellisyydestä. Tässä järjestelmällisessä kirjallisuuskatsauksessa ja metasynteessissä kohderyhmänä olivat fysioterapiassa olevat aikuiset AVH-kuntoutujat. Merkityksellisyteen liittyvät kirjallisuushaut tehtiin Ovid MEDLINE-, Cinahl- ja ERIC-tietokantoihin (1/2007–11/2017), hakuja täydennettiin käsi- ja viitehauilla. Sisäänottokriteerit olivat PICO (participants, interest, context, study design) -viitekehysten mukaisia, mitkä olivat P) AVH-kuntoutujat, I) fysioterapian, Co) erilaiset harjoitusympäristöt ja S) laadulliset tutkimusmenetelmät. Merkityksellisyyttä tarkasteltiin kuntoutujien näkemysten, käsitysten ja kokemusten kautta. Tutkimusten yhteenvedossa käytettiin apuna temaattista synteesiä ja pelkistämistä.

Tulokset Tulokset perustuvat 38 laadulliseen tutkimukseen, joihin osallistui yhteensä 485 AVH-kuntoutujaa (keski-ikä oli 64 [SD 6,4] vuotta; aika AVH-diagnoosista neljä [SD 2,6] vuotta; miehiä 62 %). Aineistosta nousi esiin kuusi fysioterapian merkityksellisyyttä kuvaavaa pääteemaa: fysioterapian koetut hyödyt; fysioterapian koetut haasteet; fysioterapeuttien rooli ja merkitys; sosiaalisen verkoston merkitys; kuntoutusprosessiin liittyvät kokemukset ja yksilölliset kokemukset kuntoutumisesta ja osallisuudesta. Pääteemat jakaantuivat 11 ilmiötä tarkemmin kuvaavaan alateemaan.

Johtopäätökset Tutkimuksen tulokset vahvistavat ymmärrystä fysioterapian merkityksestä ruumiin ja kehon toiminnoissa sekä suorituskyvyn ja suoritustason parantumisessa (ICF). Tutkimus tuo uutta tietoa kuntoutujien kokemista moninaisista ja toisiinsa liittyvistä eritasoisista ihmisarvoon, fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn, ympäristöön sekä fysioterapian sisältöön liittyvistä tekijöistä. Tulevaisuudessa tarvitaan merkityksellisyyteen liittyviä tutkimuksia suomalaisessa fysioterapiassa ja kuntoutuksen palvelujärjestelmässä.

Avainsanat: aivoverenkiertohäiriö, fysioterapia, ICF, merkityksellisyys, järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus, metasynteesi

HAKEMISTO

Alakärppä Outi, Kantanen Mari, Tiitinen Sanni: Yksilöllisyyden ja vertaistuen toteutuminen kelan ammatillisessa Taito-kuntoutuksessa	18
Heinijoki Hennariikka, Karhula Maarit, Seppänen-Järvelä Riitta, Ukkola Ismo: Nuorten aikuisten moniammatillisen neuropsykiatrisen Oma väylä -kuntoutuksen ydinelementit ammattilaisten kuvaamina.....	25
Hyvönen Katriina, Ruotsalainen Heidi, Sihvonen Sanna, Nummi Tapio, Tanttu Anja, Pehkonen Irmeli: Työhön liittyvän kuntoutuksen tukeminen työpaikalla: kyselyn kehittäminen ja rakenne.....	17
Kippola-Pääkkönen Anu, Sirviö Johanna, Pantsar Heikki: Lapin työnantajien näkemyksiä osatyökykyisten henkilöiden palkkaamiseen.....	21
Korpi Hilikka, Lahtio Heli, Holopainen Riikka, Mastola Sanna, Tuulikki Sjögren: Fysioterapian merkityksellisyys AVH-kuntoutujille, järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus ja metasynteesi.....	39
Lamminpää Anne, Länkelä Sanna, Finne Susanna, Pekkonen Mika: Varusmiesten kevennetty ammatillisen kuntoutuksen selvittely.....	15
Lautamo Tiina, Vesterinen Annastiina, Kippola-Pääkkönen Anu: Kelan LAKU-perhekuntoutuksen toimeenpano ja toteutus ammattilaisten arvioimana.....	22
Melkas Susanna: Kuntoutuksen monialaisuus tutkimuksen näkökulmasta.....	12
Mikkelsson Marja: Kuntoutuksen monialaisuus koulutuksen näkökulmasta.....	9
Nuojua Johanna, Karinkanta Saija: Omaishoitajista onnistuttiin muodostamaan varsin vertailukelpoiset ryhmät Etäkuntoutuksen vaikuttavuus -tutkimuksessa.....	33
Paakkolanvaara Jane-Veera, Hyvönen Katriina, Salonen Kirsi, Muotka Joonas, Väkeväinen Pasi, Korpela Kalevi: Nature-based intervention for depression.....	26
Partanen Tuija, Kilkki Mia, Heinijoki Hennariikka: Etäkuntoutuksen toteutuksessa ja toimivuudessa eroja asiakasryhmien välillä.....	34
Ruotsalainen Heidi, Hast Laura, Tuiskunen Marika, Korpi Hilikka, Siira Heidi, Saarela Kaisa-Mari, Sjögren Tuulikki: ProKuntoutus -opinnoilla uutta kuntoutusosaamista työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin.....	35
Ruotsalainen Heidi, Jämsä Ulla, Teerikangas Marjaana: Kuntoutuksen ammattilaisten koulutustavoitteet hyvinvointialueen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta.....	36
Savinainen Minna, Airila Auli: Vertailututkimus mielenterveyskuntoutujien työ- ja toimintakyvyn yhteydestä työllistymiseen 12 kk:n seurannassa – IPS vs. Perinteinen ammatillinen kuntoutus.....	29
Savinainen Minna, Tuomo Perälä: Osallisuus ja toimijuus ips-kuntoutuksessa.....	30
Seppänen-Järvelä Riitta: Kuntoutuksen alueelle tarvitaan monipuolista implementaatio-tutkimusta.....	13
Sihvonen Sanna, Tammelin Mia, Henriksson Mikko, Holopainen Riikka, Paukkunen Maija, Juvonen-Posti Pirjo: Työhön kytkeytyvän kuntoutuksen toimeenpanoa estävät ja edistävät tekijät työpaikoilla.....	16
Sipilä Noora, Appelqvist-Schmidlechner Kaija: Mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden työllistymisen tukeminen: alustavia tuloksia IPS sijoita ja valmenna -työhönvalmennuksen arviointitutkimuksesta.....	28
Sjögren Tuulikki, Lahtio Heli, Holopainen Riikka, Korpi Hilikka: fysioterapian merkityksellisyys MS-kuntoutujille, järjestelmälliset kirjallisuuskatsaukset ja metasynteesi.....	38
Sjögren Tuulikki, Rintala Aki, Paltamaa Jaana, Immonen Jaakko, Hilikka Korpi: Järjestelmälliset kirjallisuuskatsaukset fysioterapian vaikuttavuudesta ja merkityksellisyydestä aivoverenkiertohäiriö- ja multippeliskleroosikuntoutujilla. Kävelyn ja tasapainon meta-analyysit sekä koetun fysioterapian merkityksellisyyden meta-synteesit.....	37
Sormunen Erja, Pesonen Sanna: Etänä toteuttavat työterveysneuvottelut – kokemuksia käytännön järjestelyistä ja vuorovaikutuksesta.....	19
Ternent Laura: Research on cost-effectiveness in rehabilitation.....	10

Tuomisto Sonja, Miettinen Sari: "Ei se kela niin paha olekaan" – Kelan ja erikoissairaanhoidon yhteistyön kehittäminen kela sairaalassa –projektissa.....	32
Täckman Anni: Kokemusasiantuntijat tutkimuksessa.....	11
Ukkola Ismo, Paavonen Anna-Marie, Miettinen Sari: Kelan kuntoutukseen ohjaamista rajoittavia ja edistäviä tekijöitä ammattilaisten näkökulmasta esimerkkinä kuntoutuspsykoterapia ja työllistymistä edistävä amma-tillinen kuntoutus.....	27
Ukkola Ismo, Seppänen-Järvelä Riitta: Matalan kynnyksen kuntoutuksesta tukea nuorelle – tutkimus NUOTTI-valmennuksen toteutumisesta.....	23
Ukkola Ismo, Seppänen-Järvelä Riitta: Nuoren toimintakyvyn arviointi ja harkinta Kelan NUOTTI-valmennuksessa.....	24
Unkila Kirsi, Savinainen Minna: Uuden työmenetelmän juurtumisen mahdollistajat ja estäjät.....	20
Vesterinen Annastiina, Kippola-Pääkkönen Anu, Kinnunen Anu, Karhula Maarit: Kuntoutuksen merkitys kehitysvammaisen lapsen yhdenvertaiselle osallisuudelle arhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintaympäristöissä.....	31
Vuorento Mirkka, Unkila Kirsi, Hakumäki Laura, Juvonen-Posti Pirjo: Ammatillinen kuntoutus työkyvyn tuen suunnitelmissa.....	14